ĪPAŠAIS ZIŅOJUMS 22/2026 **LV**

Ražotāju organizācijas augļu un dārzeņu nozarē

Auglīga augsne konkurētspējai, ja to rūpīgi kopj

EIROPAS
REVĪZIJAS
PALĀTA

Saturs

Punkts

01–24 | Galvenie vēstījumi 01

01–08 | Kāpēc šī joma ir svarīga

09–24 | Mūsu konstatējumi un ieteikumi

25–88 | Plašāka informācija par mūsu apsvērumiem 02

25–56 | ES atbalsts ražotāju organizācijām ir ļāvis izmantot instrumentus, lai stiprinātu to konkurētspēju

26–47 | ES finansējums veicina ražotāju rentabilitāti no plānošanas līdz produktu veicināšanai

48–56 | Ražotāju organizācijas stiprina ražotāju sarunu pozīcijas, taču nelīdzsvarotība attiecībās ar mazumtirgotājiem joprojām pastāv

57–88 | Ražotāju organizācijas kļūst arvien mazāk pievilcīgas, un ES atbalsts rada nevienmērīgus rezultātus

58–61 | Neraugoties uz to priekšrocībām, biedru skaits ražotāju organizācijās samazinās

62–70 | Īstenošana dažādās dalībvalstīs ir ļoti atšķirīga

71–88 | Komisija ir apzinājusi nozares problēmas, bet nav ierosinājusi efektīvus risinājumus

Pielikumi

I pielikums. Par revīziju

II pielikums. Revidētās ražotāju organizācijas

III pielikums. Izmaiņas tiesiskajā regulējumā

Saīsinājumi

Glosārijs

Komisijas atbildes

Laika grafiks

Revīzijas darba grupa

01

Galvenie vēstījumi

Kāpēc šī joma ir svarīga

01 Lauksaimniecība ir nozīmīga ES sabiedrības un ekonomikas sastāvdaļa, kas nodrošina pārtiku 450 miljoniem eiropiešu un darbu 30 miljoniem cilvēku[1]. Šī nozare 2024. gadā veidoja 532 miljardus EUR (1,2 %) no ES iekšzemes kopprodukta[2]. Svaigi augļi un dārzeņi veidoja 15 % no šīs produkcijas (aptuveni 80 miljardus EUR)[3], un tos saražoja aptuveni divos miljonos lauku saimniecību.

02 Augļu un dārzeņu ražotāji darbojas neatkarīgi vai sadarbībā ar citiem, piemēram, kā kooperatīvi vai privāti uzņēmumi ar ierobežotu atbildību. Šīs organizācijas darbojas kā starpnieki starp ražotājiem un pircējiem (***1. attēls***) un pilda nozīmīgu lomu augļu un dārzeņu nozares organizēšanā. Ja ražotāju organizācijas atbilst konkrētiem kritērijiem un ir atzītas to dalībvalstī, tās var saņemt ES atbalstu.

03 ES sniedz šo atbalstu, lai uzlabotu ražotāju konkurētspēju un nostiprinātu to pozīcijas tirgū. Šajā ziņojumā "uzlabota konkurētspēja" ir definēta kā lielāka rentabilitāte (ar zemākām ražošanas izmaksām un lielāku apgrozījumu) un spēcīgāka ražotāju spēja aizstāvēt savas intereses.

---

[1] Paziņojums "Lauksaimniecība un pārtika – kādām tām būt? Pievilcīga ES lauksaimniecības un pārtikas nozare, kas kopīgi veidojama nākamo paaudžu labā", COM(2025) 75 final, 19.2.2025.

[2] Eurostat, Performance of the agricultural sector - Statistics Explained.

[3] Eurostat, Economic accounts for agriculture - values at current prices [aact_eaa01].

1. attēls | Kā darbojas ražotāju organizācijas

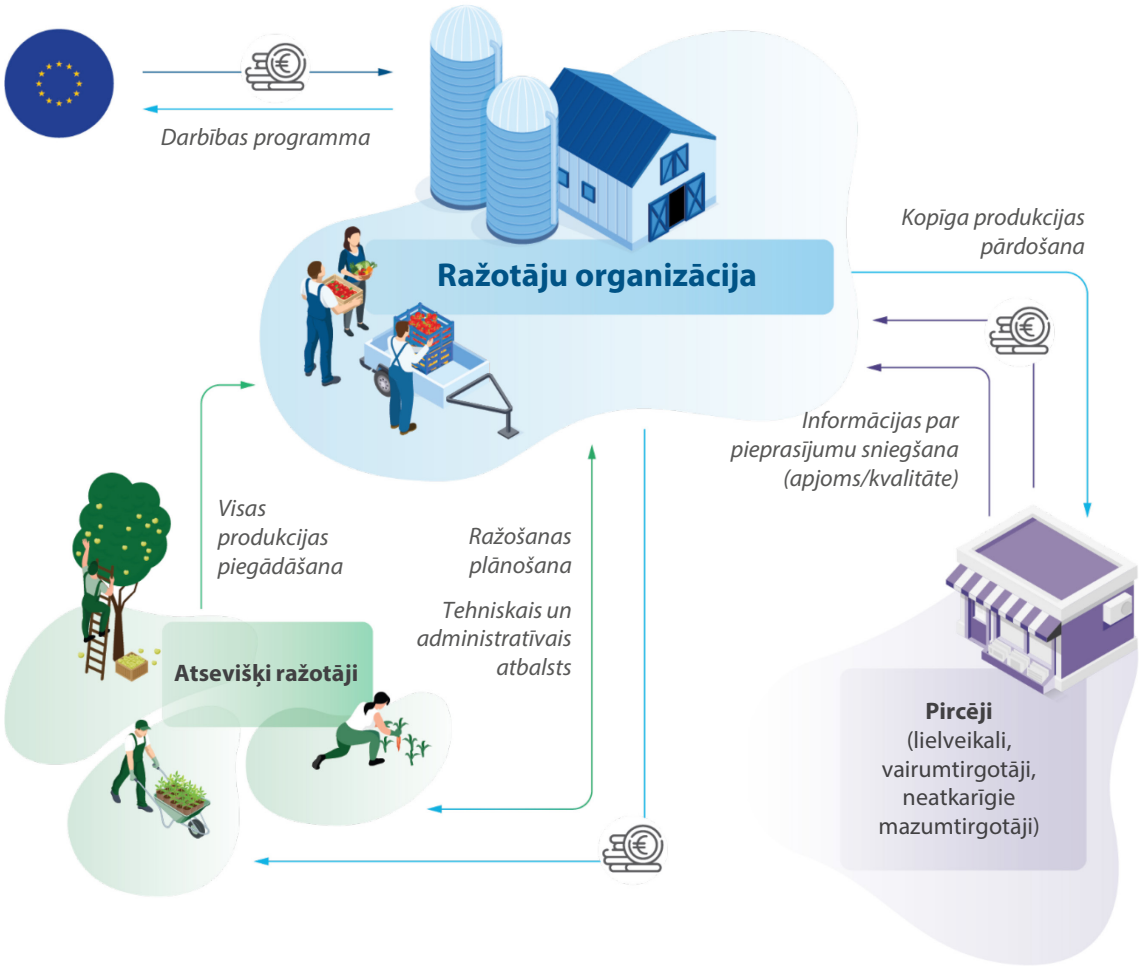

Avots: ERP.

04 Saskaņā ar Eiropas Komisijas datiem 2024. gadā ES augļu un dārzeņu nozarē bija 1488 atzītas ražotāju organizācijas ar 187 372 biedriem. Ražotāju organizācijas var sagrupēt sīkāk sadaļā "ražotāju organizāciju apvienības" (turpmāk "apvienības"). ES 2024. gadā bija atzinusi 69 apvienības. Saskaņā ar mūsu aprēķiniem atzītas ražotāju organizācijas 2023. gadā veidoja 42 % no augļu un dārzeņu nozares produkcijas vērtības. Šis "līdzdalības rādītājs organizācijā" ir viens no indikatoriem, ko Komisija izmanto, lai novērtētu ražotāju organizācijām sniegtā atbalsta efektivitāti.

05 Ražotāju organizācijas 2023. gadā no ES saņēma 1,06 miljardus EUR (***2. attēls***). Lai saņemtu šo atbalstu, atzītās organizācijas savām valsts iestādēm iesniedz daudzgadu darbības programmas. Šajās programmās plānotās darbības līdzfinansē ES un ražotāji.
ES finansējums ļauj organizācijām modernizēt savu aprīkojumu un infrastruktūru, kā arī savu biedru saimniecības, lai uzlabotu produkcijas kvalitāti un vērtību.

2. attēls | ES atbalsts ražotāju organizācijām

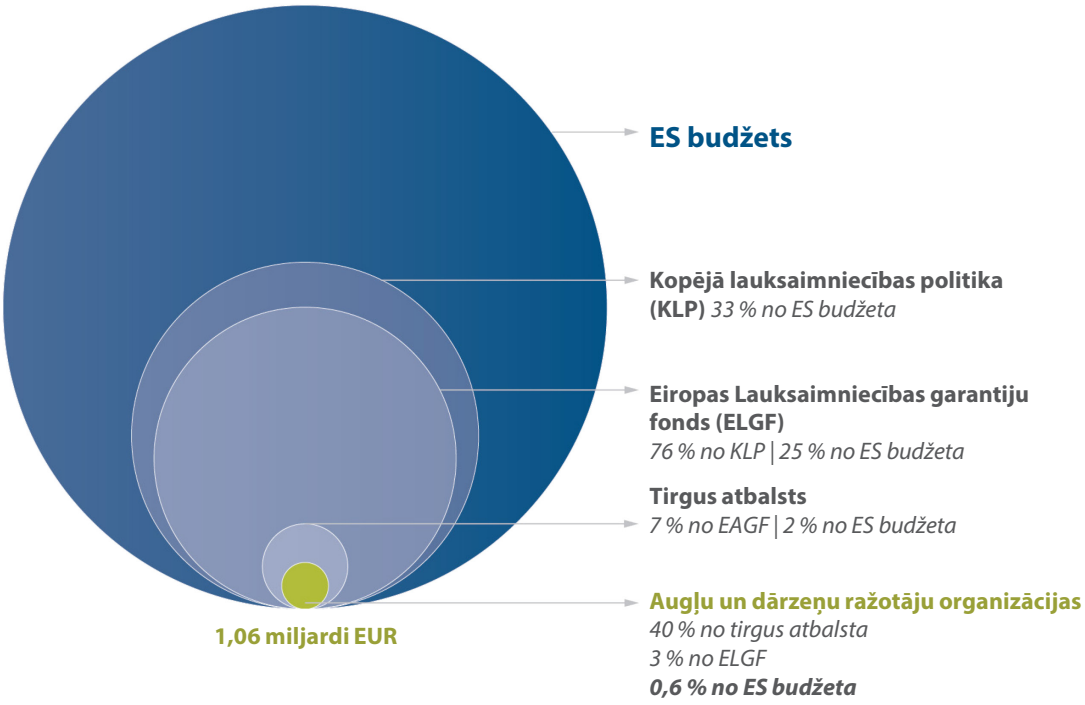

Piezīme. Procenti ir noapaļoti.

Avots: ERP, pamatojoties uz Komisijas 2023. gada budžeta izpildes datiem.

06 Mūsu revīzijas mērķis bija novērtēt, vai ES atbalsts ir uzlabojis augļu un dārzeņu ražotāju organizāciju biedru konkurētspēju un vai tas ir palielinājis interesi par pievienošanos šādām organizācijām. Konkrēti, mēs pārbaudījām, vai:

- ir uzlabojusies ražotāju organizāciju biedru saimniecību rentabilitāte;
- ir palielinājusies ražotāju organizāciju biedru spēja aizstāvēt savas intereses;
- ES atbalsts ir nodrošinājis līdzdalības rādītāja organizācijā pieaugumu;
- dalībvalstu politikas lēmumi ietekmēja ražotāju organizācijas biedra statusa pievilcību; kā arī
- Komisijas politikas virzība bija vērsta uz nozares galveno problēmu risināšanu.

07 Lai to novērtētu, mēs analizējām 57 ražotāju organizāciju un 5 apvienību darbības programmas, apmeklējot 19 organizācijas Spānijā, Francijā, Itālijā un Polijā. Mēs arī izvērtējām ES un šo valstu tiesisko regulējumu, tā ietekmi uz ražotāju organizāciju pievilcību, kā arī valstu novērtējuma ziņojumus (2013.–2018. gads) par Beļģiju, Čehiju, Vāciju un Nīderlandi. Skatīt ***I pielikumu*** un ***II pielikumu***, lai iegūtu pamatinformāciju, kā arī sīkāku informāciju par revīzijas tvērumu un pieeju.

08 Mēs veicām šo revīziju, lai ieinteresētajām personām, kas iesaistītas kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) pārskatīšanas priekšlikumu apspriešanā un lemšanā par tiem, gaidāmajās sarunās par 2028.–2034. gada daudzgadu finanšu shēmu sniegtu ieskatu un ieteikumus par lauksaimnieku konkurētspēju un viņu pozīciju vērtības ķēdē.

Mūsu konstatējumi un ieteikumi

09 Lai gan ES atbalsts palīdz ražotāju organizācijām stiprināt to konkurētspēju, dalībvalstis un Komisija nedara pietiekami, lai pievienošanos šādām organizācijām padarītu pievilcīgu. Mēs konstatējām, ka ražotāju organizācijas izmanto ES atbalstu, lai uzlabotu savu biedru saimniecību rentabilitāti un spēju aizstāvēt savas intereses, taču attiecības ar pircējiem joprojām ir nevienlīdzīgas. Ražotāju organizāciju biedru skaits dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķiras, un kopumā tas samazinās visā ES, vājinot augļu un dārzeņu nozares kolektīvo struktūru. Tas ir saistīts ar nevienmērīgo atbalstu no dalībvalstīm, ierobežojošiem valsts tiesību aktiem, sarežģītiem ES noteikumiem un Komisijas nespēju reaģēt uz pašas identificētajām problēmām.

ES atbalsts palīdz ražotāju organizācijām stiprināt savu konkurētspēju

10 Mēs konstatējām, ka ražotāju organizācijas izmanto ES finansējumu, lai samazinātu izmaksas un palielinātu apgrozījumu, tādējādi veicinot savu rentabilitāti. Ražošanas izmaksas tiek samazinātas, īstenojot automatizācijas un modernizācijas projektus, tostarp pasākumus enerģijas izmaksu un ūdens patēriņa samazināšanai. Lai gan dažas no šīm investīcijām, visticamāk, tiktu veiktas jebkurā gadījumā bez ES atbalsta, programma nodrošina stabilitāti un ļauj ražotājiem īstenot projektus, kas paši par sevi būtu bijuši problemātiski (***28***.-***32***. punkts).

11 ES atbalsts veicina ražotāju organizāciju apgrozījuma pieaugumu, gan izstrādājot politiku, gan piešķirot finansējumu. Tā kā ES atbalsts ražotāju organizācijām ir saistīts ar realizētās produkcijas vērtību (faktiski – pārdošanas apjomu), tas paredz lielāku atbalstu organizācijām ar lielāku apgrozījumu, tādējādi radot stimulu atbalstītajām organizācijām palielināt savu apgrozījumu. Lai to izdarītu, mūsu izlasē iekļautās organizācijas bija ieviesušas stratēģijas pārdošanas veicināšanai un īstenojušas plānošanas procesus, lai nodrošinātu, ka tās ražo tirgus prasībām atbilstošus kultūraugus, šķirnes un apjomus (***33***.-***37***. punkts).

12 Mēs konstatējām, ka ES finansējums efektīvi atbalstīja ražotāju organizāciju pārdošanas pasākumus. Lai apmierinātu klientu gaidas attiecībā uz kvalitāti, ražotāju organizācijas izmanto ES finansējumu, lai iegūtu sertifikātus, kas atsevišķiem ražotājiem būtu pārāk dārgi un grūti iegūstami. ES atbalsts attiecas arī uz produktu laišanu tirgū, sākot no iepakošanas līdz pārdošanas loģistikai, kas ražotājiem ir viena no galvenajām priekšrocībām, ko sniedz dalība ražotāju organizācijā. Patērētāji atrodas augļu un dārzeņu piegādes ķēdes galā, un ES finansējums nodrošina ražotāju organizācijām iespējas sasniegt šos patērētājus. Darbības programmas tiek izmantotas, lai izstrādātu patērētājiem atpazīstamus kvalitātes marķējumus, kā arī lai palielinātu informētību par pieejamajiem produktiem un to priekšrocībām (***38***.-***47***. punkts).

13 ES atbalsts veicina piegāžu koncentrēšanu ar ražotāju organizāciju starpniecību, kas uzlabo ražotāju spēju aizstāvēt savas intereses un pozīciju vērtības ķēdē. Mēs novērojām, ka ražotāju organizācijām, jo īpaši lielākajām, ir pietiekami lieli produkcijas apjomi, lai tās varētu pārdot savu biedru ražojumus, izmantojot dažādas pārdošanas metodes, tādējādi mazinot ar cenu svārstībām saistītos riskus (***48***.-***51***. punkts).

14 Lielākajām organizācijām, kuras mēs apmeklējām, parasti bija labākas iespējas risināt sarunas ar mazumtirgotājiem nekā mazākajām organizācijām, jo tās varēja piedāvāt lielākus apjomus un plašāku sortimentu. Tomēr, izņemot dažas dalībvalstis (Beļģija, Nīderlande), tikai nedaudzas ražotāju organizācijas ir pietiekami lielas vai zināmas, lai darījumu sarunās varētu ieņemt īpaši spēcīgas pozīcijas. Tādējādi attiecības starp ražotāju organizācijām un mazumtirgotājiem joprojām ir nevienlīdzīgas. Viens no iespējamajiem risinājumiem ir visu pārdošanu uzticēt lielākai apvienībai, taču šāda prakse joprojām ir retums. Dažas dalībvalstis (Spānija, Itālija) ir reaģējušas, pārskatot savus atzīšanas kritērijus, lai veicinātu ražotāju organizāciju apvienošanos (***52***.-***56***. punkts).

Ražotāju organizācijas kļūst mazāk pievilcīgas, un īstenošana dažādās ES dalībvalstīs ir ļoti atšķirīga

15 Augļu un dārzeņu nozares ražotāju līdzdalības rādītājs organizācijā, kas 2023. gadā tiek lēsts 42 % apmērā, kopš 2017. gada ir samazinājies (***3. attēls***), jo ražotāju organizāciju pārdotās produkcijas vērtība ir palielinājusies mazāk nekā nozares produkcijas kopējā vērtība. Mēs arī konstatējām, ka laikposmā no 2012. līdz 2023. gadam ražotāju līdzdalības rādītājs organizācijā ir samazinājies par 39 % (***58***.-***59***. punkts).

3. attēls | Dalība ražotāju organizācijā

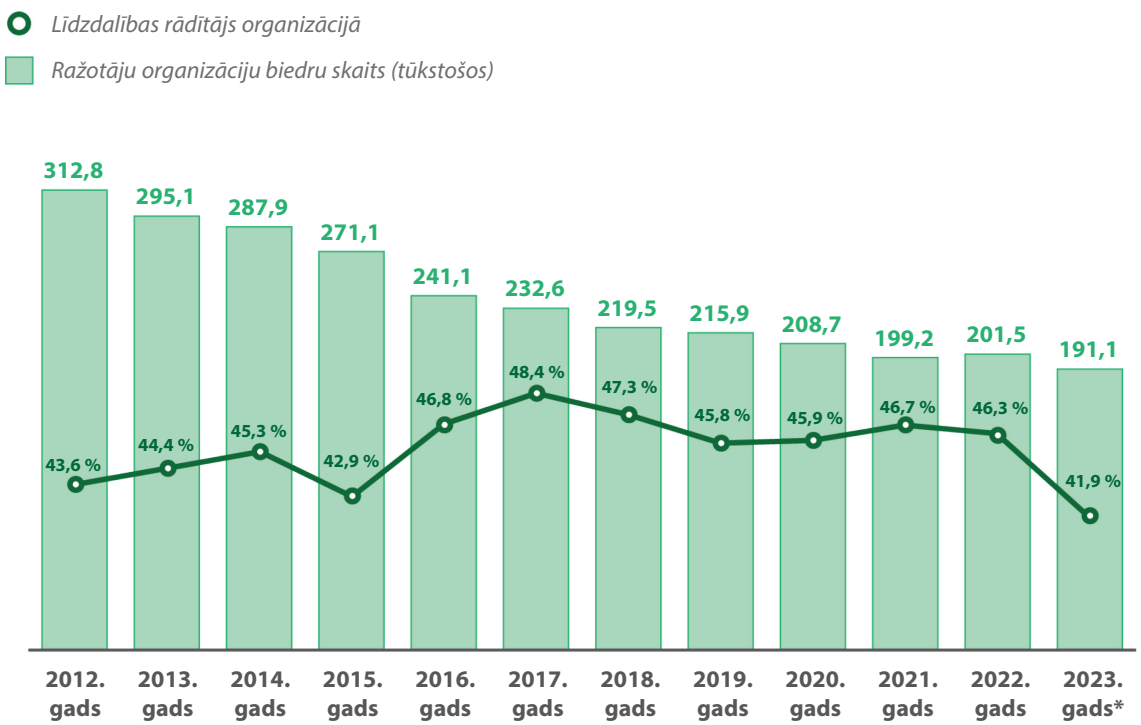

* 2023. gada līdzdalības rādītājs organizācijā, ko aprēķinājusi ERP.

Avots: ERP, pamatojoties uz Komisijas datiem par 2012.–2022. gadu.

16 Neraugoties uz to priekšrocībām, ražotāju organizācijas nav spējušas apturēt šo lejupejošo tendenci. Biedru skaita samazināšanās daļēji saistīta ar augļu un dārzeņu ražotāju skaita samazināšanos, kā arī ar jauno lauksaimnieku trūkumu; šī problēma ir kopīga visām lauksaimniecības nozarēm. Tomēr jaunākie pieejamie dati liecina, ka laikposmā no 2013. līdz 2020. gadam ražotāju organizāciju biedru skaits samazinājās straujāk nekā augļu un dārzeņu nozares saimniecību skaits ES (***60***.-***61***. punkts).

17 Lai gan vispārīgie mērķi un atsevišķi politikas elementi tiek noteikti ES līmenī, dalībvalstīm ir izšķiroša nozīme politikas sekmīgās īstenošanā. Tās nosaka atbilstības kritērijus un izveido to pasākumu sarakstu, par kuriem ir tiesības saņemt ES finansējumu. Šāda valsts līmeņa lēmumu pieņemšana ir vajadzīga, jo lauksaimniecības modeļi dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķiras (*62*.-*63*. punkts).

18 Mēs konstatējām, ka dalībvalstīs ievērojami atšķīrās ražotāju līdzdalības rādītājs organizācijā. Dažās dalībvalstīs nav ražotāju organizāciju; tajās, kurās tās ir, līdzdalības rādītājs organizācijā svārstās no 0,8 % Slovēnijā līdz 86 % Dānijā. Dažas no šīm atšķirībām var izskaidrot ar kultūras vai vēsturiskiem faktoriem, piemēram, veiksmīgām sadarbības tradīcijām vai negatīvu pieredzi ar iepriekšēju īstenošanu (*65*.-*67*. punkts).

19 Tomēr atšķirības, ko pamanījām, neaprobežojas tikai ar šiem faktoriem un nepieciešamību pielāgot politiku katras valsts kontekstam. No tām dalībvalstīm, kuras mēs apmeklējām, dažas aktīvi sadarbojas ar ražotāju organizācijām — rīko informācijas pasākumus, sniedz regulāras konsultācijas un izsaka viedokli par darbības programmu izstrādi –, savukārt citas ir mazāk iesaistītas. Arī atbilstības noteikumi ievērojami atšķiras – dažas valstis atļauj plašu pasākumu klāstu, bet citas nosaka stingrākus ierobežojumus. Mēs secinājām, ka dažu dalībvalstu gadījumā valsts iestāžu ierobežotā iesaistīšanās vai stingri atbilstības kritēriji var atturēt no dalības un darbības programmu iesniegšanas, tādējādi radot nevienlīdzīgus apstākļus ES. Lai gan ražotāju organizācijas un valstu iestādes atzīst šo problēmu, nav izveidota platforma, kurā varētu apspriest un saskaņot īstenošanu tehniskā līmenī (*68*.-*70*. punkts).

1. ieteikums.

Atvieglot dalībvalstu politikas īstenošanas salīdzināšanu

Komisijai ir jāveicina piemērojamo atzīšanas kritēriju un atbilstīgo pasākumu sarakstu apmaiņa starp valstu iestādēm, lai dalībvalstis šo informāciju darītu pieejamu visām maksājumu aģentūrām un visām ražotāju organizācijām.

Ieviešanas mērķtermiņš: 2027. gada marts.

20 ES politika attiecībā uz ražotāju organizācijām, kas saņem atbalstu, kopš 1996. gada lielā mērā ir saglabājusies tāda pati, savukārt lauksaimniecības un tirgus situācija ir ievērojami mainījusies. Jaunākajā ES mēroga izvērtējumā[4] un 2025. gada Komisijas darba dokumentā ir uzsvērtas atšķirības starp dalībvalstīm un problēmas, ar kurām saskaras mazākas ražotāju organizācijas. Tiesiskais regulējums neparedz mērķa rādītāju attiecībā uz organizāciju skaitu, kā arī nenorāda, vai ražošana ir jākoncentrē lielākās organizācijās. Lai gan, ņemot vērā lauksaimniecības sistēmu daudzveidību, ES mēroga mērķis vai vienots organizatoriskais modelis var nebūt piemērots, Komisija un dalībvalstis nav noteikušas valstu mērķus, kas nodrošinātu skaidrāku šīs politikas īstenošanas virzienu (***71***.-***74***. punkts).

21 Komisija ir konstatējusi vispārīgus iemeslus, kāpēc ražotāju organizācijas nav pievilcīgas, tomēr neviens no tiem nav novērsts, veicot izmaiņas tiesiskajā regulējumā. Ne 2023.–2027. gada KLP, ne 2025. gada decembrī pieņemtajā vienkāršošanas paketē nav ierosinātas būtiskas izmaiņas politikā. Komisija 2025. gada jūlijā nāca klajā ar priekšlikumu stiprināt lauksaimnieku pozīciju pārtikas piegādes ķēdē, taču, mūsuprāt, maz ticams, ka tas būtiski uzlabos interesi par pievienošanos ražotāju organizācijai. Lai gan Komisija uzskata, ka tās uzdevums ir veicināt un stiprināt ražotāju organizācijas, tā nav ne sīkāk izklāstījusi pasākumus, kas nepieciešami šo mērķu sasniegšanai, ne noteikusi, vai tiem jābūt vienādiem visās dalībvalstīs, ne arī ierosinājusi, kā novērtēt to panākumus (***75***.-***78***. punkts).

2. ieteikums.

Palielināt ražotāju organizāciju pievilcību

Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskās plānošanas kontekstā Komisijai ir jāsniedz ieteikumi dalībvalstīm, lai vajadzības gadījumā uzlabotu ražotāju organizācijas biedra statusa pievilcību, neradot traucējumus vienotajā tirgū.

Ieviešanas mērķtermiņš: 2027. gada decembris.

[4] Eiropas Komisija, Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāts, *EY and Arcadia International E.E.I.G., Study of the best ways for producer organisations to be formed, carry out their activities and be supported*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2019.

22 Mēs esam konstatējuši, ka ES noteikumu sarežģītība un administratīvais slogs vēl vairāk mazināja ražotāju organizāciju pievilcību. Piemēram, standarta līdzfinansējuma likme darbības programmu atbalsttiesīgajām darbībām ir 50 %, ko noteiktos apstākļos var palielināt līdz 60 %. Kopš 2021. gada to var palielināt līdz 80 % arī pētniecības un vides pasākumiem. Tomēr 80 % likmei ir noteikti stingri noteikumi, un to neievērošanas gadījumā saņemtais atbalsts var būt jāatmaksā. Tādēļ revidētās ražotāju organizācijas augstāko likmi uztver drīzāk kā finansiālu risku, nevis kā ieguvumu (***79***.-***80***. punkts).

23 Papildu vides un pētniecības prasības, kas ieviestas laikposmam no 2023. līdz 2027. gadam, tika noteiktas, neņemot vērā ražotāju organizāciju vajadzības, darbības ierobežojumus vai piekļuvi citiem valsts finansējuma avotiem. Lai gan augļu un dārzeņu ražošanas ietekmes uz vidi mazināšana un pētniecības darbību veicināšana ir pamatoti mērķi, šie noteikumi maina ES atbalsta pamata loģiku, ieviešot ieguldījumu prasības (izdevumu mērķus) rezultātu orientētā politikā (***81***.-***86***. punkts)

24 Komisijas pašreizējais priekšlikums par kopējo lauksaimniecības politiku laikposmam no 2028. līdz 2034. gadam atceļ šīs izdevumu prasības, taču tajā ir ietverti noteikumi, kas varētu padarīt noteikumus sadrumstalotākus. Līdzfinansējuma likmes tiek atstātas dalībvalstu ziņā, un tiesību aktos ir noteiktas tikai maksimālās likmes. Tas nozīmē, ka identiskus mērķus un darbības varētu atbalstīt ļoti atšķirīgos tempos, palielinot atšķirības starp dalībvalstīm, un šo jautājumu mēs jau esam uzsvēruši savā atzinumā par Komisijas priekšlikumu (***87***.-***88***. punkts).

3. ieteikums.

Vienkāršot līdzfinansējuma likmes

Komisijai vajadzētu ierosināt Eiropas Parlamentam un Padomei vienkāršot līdzfinansējuma likmes, veicot šādus pasākumus:

- noteikt fiksētu līdzfinansējuma likmi atbilstoši darbības programmas mērķa veidam, kas piemērojama visās dalībvalstīs;
- likvidēt saikni starp līdzfinansējuma likmēm un obligāto izdevumu līmeni.

Plānotais īstenošanas mērķtermiņš: līdz 2028.–2034. gada KLP tiesiskā regulējuma pieņemšanai

02

Plašāka informācija par mūsu apsvērumiem

ES atbalsts ražotāju organizācijām ir ļāvis izmantot instrumentus, lai stiprinātu to konkurētspēju

25 Atzītās ražotāju organizācijas augļu un dārzeņu nozarē ir veids, kā lauksaimnieki sadarbojas, lai uzlabotu savu pozīciju vērtības ķēdē. ES finansiālais atbalsts, galvenokārt ražotāju organizāciju īstenoto darbības programmu līdzfinansējums (*4. attēls*), ir paredzēts, lai uzlabotu šo organizāciju konkurētspēju, palielinot rentabilitāti (samazinot ražošanas izmaksas vai palielinot apgrozījumu) un stiprinot to pārrunu pozīcijas piegādes ķēdē, tādējādi ļaujot tām efektīvāk risināt sarunas ar pakārtotajiem tirgus dalībniekiem.

4. attēls | Darbības programmu izdevumi 2018.–2022. gadā

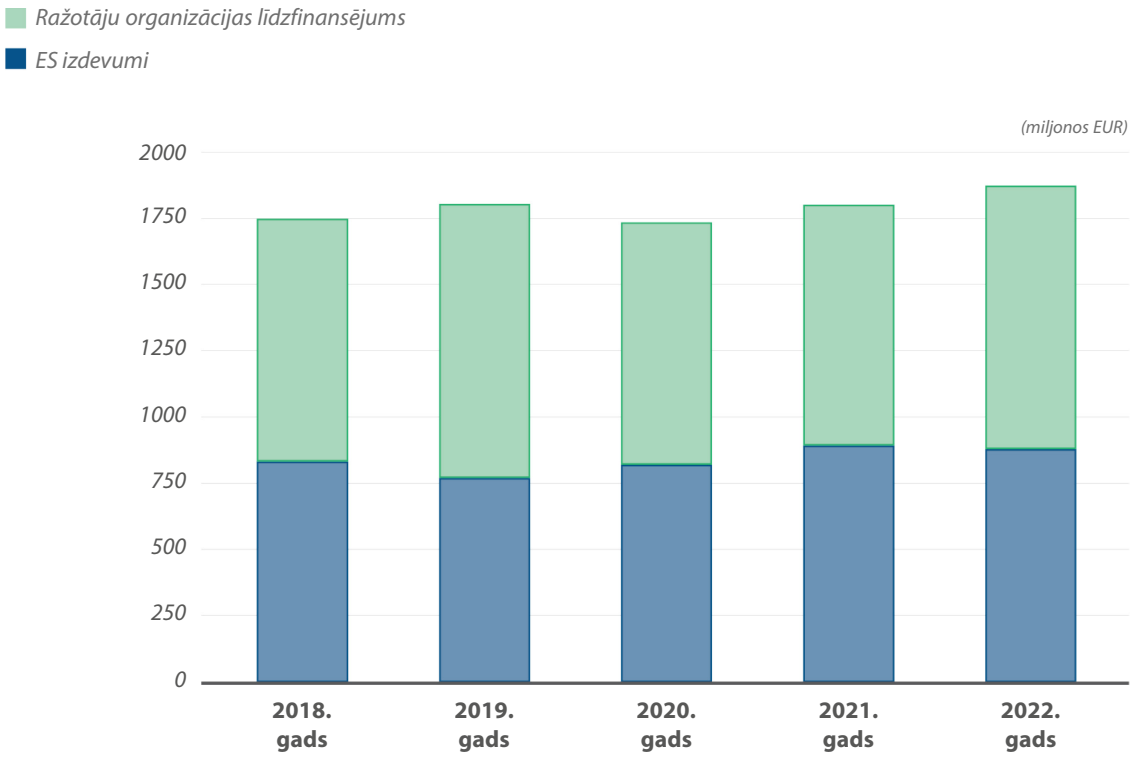

Avots: ERP, pamatojoties uz Komisijas datiem.

ES finansējums veicina ražotāju rentabilitāti no plānošanas līdz produktu veicināšanai

26 Ražotāju organizācijas galvenais uzdevums ir organizēt tās biedru ražojumu tirdzniecību, pielāgojot piedāvājumu pieprasījumam gan apjoma, gan kvalitātes ziņā. Atzītās organizācijas var piekļūt ES līdzekļiem, lai veiktu nepieciešamās investīcijas plānošanas, ražošanas, pārdošanas un tirdzniecības procesa atbalstam. ES finansiālais atbalsts ražotāju organizācijām tiek novirzīts, izmantojot darbības programmu, kurā izklāstīti pasākumi un darbības, ko organizācija vēlas īstenot, lai sasniegtu ES līmenī noteiktos mērķus (***III pielikums***). Šīs darbības īsteno organizācija un ražotāji, kā redzams ***5. attēlā***.

5. attēls | Darbības programmu ieguldījums ražotāju rentabilitātē

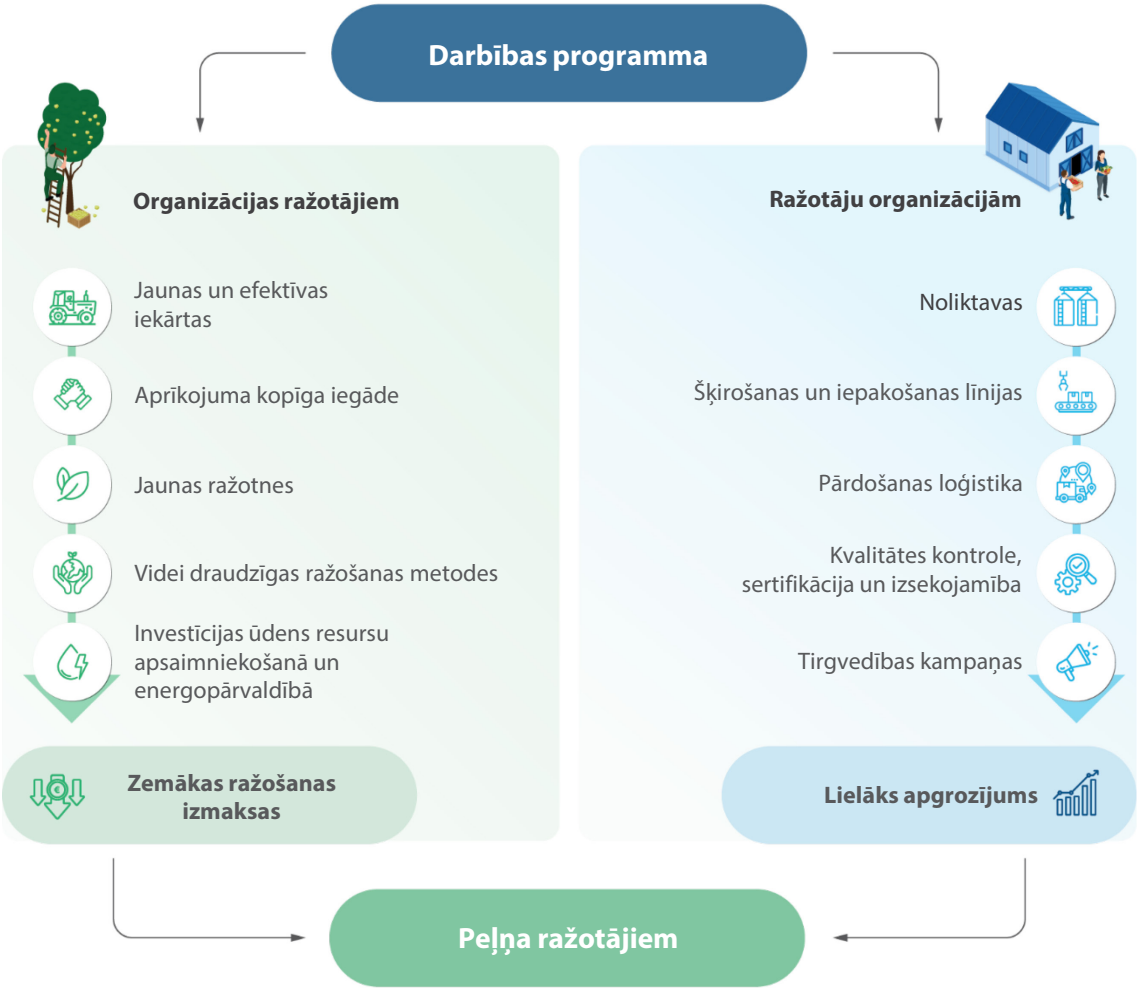

Avots: ERP.

27 Mēs novērtējām, vai ražotāju organizācijas, saņemot ES atbalstu, uzlaboja savu biedru rentabilitāti, samazinot ražošanas izmaksas un palielinot apgrozījumu. Mums neizdevās novērtēt ražotāju organizāciju dalības tiešo ietekmi uz individuālajiem ienākumiem. Tas ir tāpēc, ka statistikas ziņojumos par lauksaimnieku ienākumiem netiek nošķirti lauksaimnieki, kas ir ražotāju organizāciju biedri, un lauksaimnieki, kas tādi nav, izņemot dažus ierobežotus gadījumus, un tas mums neļāva izdarīt pārliecinošus secinājumus.

ES atbalsts finansē darbības, kas palīdz samazināt ražošanas izmaksas

28 Galvenās augļu un dārzeņu ražotāju darbības izmaksu kategorijas ir darbaspēks, enerģija, ūdens un citas izejvielas (stādi un sēklas, mēslošanas līdzekļi, fitosanitārie līdzekļi). Šo izmaksu apmērs ievērojami atšķiras atkarībā no ražotāju izmantotajām tehniskajām metodēm, ražošanas veida un saražotās produkcijas veida.

29 Visi ražotāji, ar kuriem mēs runājām, bija vienisprātis, ka pieaugošās darbaspēka izmaksas un darbaspēka trūkums ir viņiem svarīgas problēmas. Augļu un dārzeņu ražošana ir darbietilpīga nozare, un, ņemot vērā to, ka darbaspēka izmaksas ES ir augstākas nekā citās valstīs, tas būtiski ietekmē ES ražotāju cenu konkurētspēju. Tas ir mudinājis organizācijas ieguldīt savu darbību automatizācijā, un tajās organizācijās, kuras mēs apmeklējām, daļa no šīs automatizācijas iniciatīvas tika finansēta no darbības programmām (*1. izcēlums*).

1. izcēlums.

Ražotāju organizāciju darbību automatizācija

Ne visi auga augļi nogatavojas vienlaikus, un augļi un dārzeņi ir jānovāc pareizajā gatavības pakāpē atkarībā no tā, kā tie tiks pārdoti. Tāpēc lauksaimniekiem ir jāizlemj, vai produkcija ir pietiekami nogatavojusies, un tas nozīmē, ka pilnīga automatizācija praktiski nav iespējama. Turklāt lielākā daļa augļu un dārzeņu ir jutīgi pret bojājumiem, tāpēc to mehāniska apstrāde ir sarežģīta.

Neskatoties uz šīm grūtībām, šajā nozarē automatizācija kļūst arvien izplatītāka. Polijā mēs redzējām automatizētu ābolu šķirošanas līniju, kur ražotāji izmantoja īpaši šīm šķirošanas līnijām paredzētas ražas kastes, kuru iegāde tika finansēta no darbības programmām.

Avots: ERP.

30 Šādi ieguldījumi modernizācijā un automatizācijā, iespējams, būtu veikti jebkurā gadījumā, arī bez ES finansējuma. Tomēr, ņemot vērā darbības programmu daudzgadu raksturu, ES finansējuma paredzamība ražotāju organizācijām atvieglo lielu modernizācijas projektu īstenošanu, jo izmaksas var sadalīt visam programmas darbības laikam.

31 Ražotāji, kurus mēs iztaujājām, arī bieži minēja, ka enerģija ir viena no lielākajām izmaksām, galvenokārt attiecībā uz apsildāmām siltumnīcām. Mūsu izlasē iekļautās organizācijas šo problēmu risināja, ieguldot atjaunīgajos energoresursos (fotoelementu paneļos) un energoefektīvās iekārtās, lai sazinātu energoresursus, ko tās patērē (*2. izcēlums.*). Daži no šiem ieguldījumiem ir atbilstīgi finansējumam saskaņā ar darbības programmām, bet citi – no dažādiem ES fondiem (piemēram, Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai vai Atveseļošanas un noturības instrumenta).

2. izcēlums.

Enerģijas izmaksu samazināšana

Viena no organizācijām, kuru mēs revidējām Itālijā, ir uzsākusi virkni ieguldījumu atjaunīgajos energoresursos, lai samazinātu enerģijas izmaksas un līdz 2030. gadam panāktu enerģētisko neatkarību. Lai tās būtu pašpietiekamas, tās investē dažādu veidu enerģijas avotos, proti, fotoelektriskajos paneļos, biogāzē un ģeotermālajā enerģijā. Fotoelementu paneļi tiek finansēti no darbības programmām.

Spānijā viena organizācija izmanto saules enerģijas paneļus, lai samazinātu enerģijas izmaksas savās noliktavās un loģistikas centrā, tādējādi ietaupot 5 %.

Organizāciju citi ieguldījumi ietvēra jaunas saldētavu telpu saldēšanas sistēmas, kā arī siltumnīcu apsildīšanu, izmantojot koģenerāciju enerģijas ražošanai.

32 Ar ES finansējumu atbalstīti vides pasākumi var arī pozitīvi ietekmēt izmaksu samazināšanu, jo tie ietver praksi, kuras mērķis ir samazināt ūdens patēriņu, fitosanitāro līdzekļu izmantošanu un citu resursu patēriņu. Līdzīgi kā automatizācijas jomā, arī šie pasākumi, iespējams, būtu īstenoti arī bez ES finansiālā atbalsta, taču darbības programmas atvieglo iespēju apsvērt apjomīgākus ieguldījumus, piemēram, ūdens aiztures iekārtās.

ES atbalsts palīdz ražotājiem īstenot tādu praksi, kas palielina apgrozījumu

33 ES atbalsta apjoms, ko var saņemt atzītā organizācija, ir atkarīgs no tās tirgū laistās produkcijas vērtības. Vispārīgi runājot – no tās pārdošanas apjoma. Šim atbalstam ir noteikts maksimālais apjoms atkarībā no organizācijas veida, un tas svārstās no 4,1 % līdz 5 % no pārdotās produkcijas. Šīs summas var palielināt par ne vairāk kā 0,5 %, ja palielinājums ir paredzēts konkrētām darbībām (***III pielikums***). Jo augstāka ir organizācijas pārdotās produkcijas vērtība, jo lielāka ir summa, ko tā ir tiesīga saņemt.

34 ES atbalsta aprēķināšana, pamatojoties uz pārdošanas apjomiem, motivē ražotājus palielināt apgrozījumu, un organizācijas, kuras mēs apmeklējām, aktīvi centās sasniegt šo mērķi. Spānijā, Francijā un Itālijā viņi centās palielināt ražošanas apjomu, vai nu piesaistot vairāk biedru, vai paplašinot savu kultivēto zemes platību. Mēs novērojām arī stratēģijas, kā palielināt pārdotās produkcijas vērtību, audzējot esošo kultūru augstākās kvalitātes šķirnes vai ieviešot jaunas, augstākas pievienotās vērtības kultūras, piemēram, ogas.

35 Lai maksimāli palielinātu pārdotās produkcijas vērtību un rentabilitāti, ražotāju organizācijām jānodrošina, ka to produkcija atbilst tirgus pieprasījumam, un tas prasa efektīvu ražošanas plānošanu. Ražotāju organizācijas panākumi ir atkarīgi arī no tā, cik tās biedri pieņem plānošanas procesu. Lielākā daļa apmeklēto organizāciju izmanto līdzīgu plānošanas procesu: pārdošanas nodaļas paziņo prognozes un paredzamās tirgus tendences gaidāmajai audzēšanas sezonai, norādot apjomus, produktus un šķirnes (sk. ***6. attēlu***), kā arī sniedz aplēses par paredzamajām cenām dažādiem produktu veidiem, pamatojoties uz iepriekšējo gadu pārdošanas datiem.

6. attēls | Pielāgošanās tirgus tendencēm: jaunu šķirņu piedāvāšana patērētājiem

Avots: ERP.

36 Mūsu apmeklētās ražotāju organizācijas izmanto šo informāciju, lai noteiktu mērķapjomu un stādīšanas kalendāru katram produktu veidam. Ražotāji apstiprina plānu un lemj, kā sadalīt šo mērķa apjomu savā starpā. Jebkādas domstarpības starp ražotājiem tiek atrisinātas saskaņā ar organizācijas noteikumiem, un parasti priekšroka tiek dota pieredzējušākiem biedriem vai tiem, kuri iepriekš ir izrādījuši lielāku novatorismu produktu izvēlē.

37 Šis process ņem vērā ražotāju pašu audzēšanas plānus organizācijas ietvaros, ļaujot viņiem apsaimniekot savas saimniecības pēc saviem ieskatiem. Neviens no ražotājiem, ar kuriem mēs runājām, neizteica nekādas sūdzības par plānošanas procesu. Kāds ražotājs Francijā īpaši norādīja, ka viņš pameta iepriekšējo organizāciju un pievienojās citai, meklējot stingrāku ražošanas plānošanu, lai atvieglotu pāreju uz bioloģisko lauksaimniecību.

38 Lai pārdotu savu produkciju par labāko iespējamo cenu, ražotāju organizācijām ir jānodrošina, ka to produkcija atbilst klientu vēlmēm pēc kvalitātes, tostarp vides prasībām. Lielie mazumtirgotāji prasa, lai pārtikas produkti būtu sertificēti saskaņā ar konkrētiem standartiem, lai tos varētu pārdot. Šo prasību ievērošana, ko pārbauda neatkarīgi revidenti, var būt tehniski sarežģīta un radīt ražotājiem papildu finansiālas un administratīvas izmaksas.

39 Ražotāju organizācijas biedri var gūt labumu no organizācijas darbinieku sniegtā atbalsta, kas palīdz viņiem izpildīt sertifikācijas nosacījumus un minimālos kvalitātes standartus. Sertifikācijas izmaksas, kā arī organizācijas darbaspēka izmaksas ir atbilstīgas finansējumam no darbības programmām. Tādējādi ražotāju organizācijas biedriem ir vieglāk piedalīties sertifikācijas sistēmās.

40 Visas apmeklētās organizācijas piedāvā saviem biedriem administratīvu atbalstu, palīdzot viņiem sagatavot dokumentus un nodrošinot viņiem rīkus izsekojamības un sertifikācijas prasību pārvaldībai. Agronomi regulāri apmeklē saimniecības, lai pārbaudītu veģetācijas perioda progresu un sniegtu konsultācijas. Viena no Francijā apmeklētajām organizācijām sniedza mērķtiecīgu atbalstu jaunajiem ražotājiem, sākotnējos saimniecības izveides gados biežāk nosūtot agronomus uz vietas, kas ir labs prakses piemērs.

41 Mums izdevās noteikt sertifikācijas un kvalitātes izmaksas mūsu izlasē iekļautajās Spānijas, Francijas un Polijas organizācijās. Šajās dalībvalstīs sertifikācijai un izsekojamībai vidēji tika atvēlēti attiecīgi 13 %, 6 % un 3 % no kopējā darbības programmu budžeta. ES līmenī Komisijas dati liecina, ka laikposmā no 2018. līdz 2022. gadam aptuveni 11 % no visām darbības programmām (vidēji 204 miljoni EUR gadā) tika iztērēti "kvalitātes sistēmām (ES un valstu līmenī) un pasākumiem, kas saistīti ar kvalitātes uzlabošanu".

42 Darbības programmās ir iekļauti pasākumi, kas saistīti ar tirdzniecības veicināšanu un aptver produktu laizšanas tirgū loģistiku. Saskaņā ar šīs revīzijas laikā aptaujāto ražotāju teikto, viena no galvenajām priekšrocībām, ko sniedz dalība ražotāju organizācijā, ir pārdošanas un mārketinga pienākumu nodošana organizācijai, kas ļauj viņiem koncentrēties uz ražošanu.

43 Pārskatītajās darbības programmās izdevumi par komercializācijas loģistiku (piemēram, ieguldījumi saldētavu glabāšanas un iepakošanas līnijās) veidoja lielāko daļu no izdevumiem, par kuriem ziņots saistībā ar komercializāciju Spānijā (vidēji 18 % no kopējiem izdevumiem) un Itālijā (22 %).

44 Patērētāji atrodas vērtības ķēdes galā. ES finansējums no darbības programmām nodrošina ražotāju organizācijām līdzekļus, ar kuru palīdzību tās var palielināt patērētāju informētību par savu produkciju un ieguvumiem (***7. attēls***) un diferencēt tirgū piedāvātos produktus.

7. attēls | Lauksaimniecības produktu veicināšanu patērētāju vidū

Avots: ERP.

45 Mazumtirgotāju sertifikācijas shēmas (*38*. punkts) garantē kvalitātes un drošības standartus, bet nav vērstas uz patērētājiem un tāpēc viņiem lielākoties nav zināmas. Tomēr ražotāju organizācijas var izstrādāt pašas savus kvalitātes marķējumus, lai apmierinātu patērētāju vēlmes, piemēram, saistībā ar to videodiskiem rādītājiem (*3. izcēlums*). Šos privātos kvalitātes marķējumus pārbauda neatkarīgas organizācijas, un pārbaužu izmaksas ir atbilstīgas ES finansējumam, tādējādi atvieglojot šādas pieejas īstenošanu.

3. izcēlums.

Videi nekaitīgas ražošanas metodes, ko finansē saskaņā ar darbības programmām

Spānijā, Francijā un Polijā mēs apmeklējām organizācijas, kas ražošanai izmanto siltumnīcas (galvenokārt tomātiem un gurķiem) un kuras bija veikušas ieguldījumus "integrētā ražošanā". Tas nozīmē, ka derīgos kukaiņus izmanto, lai novērstu un apkarotu augu slimības, kamenes tiek izlaistas siltumnīcās, lai apputeksnētu, un fitosanitārā apstrāde tiek izmantota tikai kā pēdējais līdzeklis. ES līmenī integrētā ražošana laikposmā no 2018. līdz 2023. gadam veidoja aptuveni 5 % no visām darbības programmām (aptuveni 95 miljoni EUR gadā).

Integrēto ražošanu vai vismaz izmaksas par kukaiņiem, ko izmanto siltumnīcās kaitēkļu apkarošanai, var finansēt no darbības programmas līdzekļiem. Tas atvieglo pāreju uz videi draudzīgākām ražošanas metodēm. Bretaņā (Francija) divas organizācijas un viena tomātu audzētāju apvienība nolēma rīkoties vēl drosmīgāk un sadarbojās, lai izveidotu marķējumu "audzēts bez sintētiskajiem pesticīdiem – no zieda līdz šķīvim"

Itālijā vienai no mūsu apmeklētajām organizācijām daļa produkcijas bija marķēta kā tāda, kurā nav pesticīdu atlieku.

Piezīme. Kreisajā pusē: tomātu parazītu apkarošanai izmantotās derīgās lapsenes olas. Labajā pusē redzama kaste ar citiem derīgiem kukaiņiem, kurus izmanto arī tomātu siltumnīcās.

Avots: ERP.

46 Darbības programmās ir iekļautas arī mārketinga un popularizēšanas aktivitātes, piemēram, tirgus pētījumi, dalība izstādēs, reklāmas un veicināšanas kampaņas, kuras ir tiesīgas saņemt ES finansējumu. Šo pasākumu mērķis ir nodrošināt produktam vislabāko iespējamo pārdošanas cenu, veicinot tā kvalitāti (svaigumu, iepakojumu, ekoloģiskās īpašības), vienlaikus palielinot patērētāju informētību par produktiem, kas vislabāk atbilst viņu vajadzībām. Tas, cik lielā mērā organizācijas izmanto šīs iespējas, ir atkarīgs no to prioritātēm. Mūsu izlasē izdevumi par šīm darbībām dažādās dalībvalstīs bija atšķirīgi – revidētās organizācijas Francijā šīm darbībām vidēji iztērēja 19 % no to darbības programmām salīdzinājumā ar nedaudz mazāk par 4 % Itālijā un 2 % Spānijā un Polijā.

47 Mūsu izlasē izdevumi par veicināšanas pakalpojumiem, īpaši jau reklāmas kampaņām, bija cieši saistīti ar organizācijas lielumu. Lielākām organizācijām bija lielāka iespēja attīstīt savu zīmolu, tām bija lielāks stimuls ieguldīt tā veicināšanā, un tām bija vairāk naudas (tostarp pašu kapitāls), lai to darītu. Pat starp lielākajām organizācijām, kuras mēs pārbaudījām, izdevumi par reklāmu ievērojami atšķīrās: no 6 % Spānijas organizācijā līdz gandrīz 25 % divās Francijas organizācijās. Divas apvienības – viena Francijā un viena Itālijā – norādīja, ka tās no 60 % līdz 70 % no savām reklāmas izmaksām finansēja, izmantojot darbības programmas.

Ražotāju organizācijas stiprina ražotāju sarunu pozīcijas, taču nelīdzsvarotība attiecībās ar mazumtirgotājiem joprojām pastāv

48 ES finansiālais atbalsts ražotāju organizācijām ir paredzēts, lai uzlabotu lauksaimnieku pozīciju vērtības ķēdē un viņu spēju aizstāvēt savas intereses. Ražotāju organizācijas rīko savu biedru produkcijas kopīgu pārdošanu. Tās ir paredzētas kā vienīgais pircēja kontaktpunkts, un tādējādi tās ir atbildīgas par augstu cenu noturēšanu. Pamatojoties uz pārskatītajām darbības programmām, revīzijas vizītēm un intervijām, mēs novērtējām, vai:

- ražotāju organizācijas bija ieviesušas efektīvas pārdošanas metodes, lai panāktu iespējami augstākas cenas; un vai
- ražotāju organizāciju lielums ļāva tām izveidot līdzsvarotas attiecības ar saviem pircējiem.

Ražotāju organizācijas izvēlas visefektīvākās pārdošanas metodes

49 Saskaņā ar ES noteikumiem ražotāju organizāciju biedriem visa sava produkcija jāpārdod ar organizācijas starpniecību. Izņēmumi var būt līdz 25 % no ražošanas vērtības (40 % bioloģiskajiem produktiem), bet dalībvalstis, ja vēlas, var noteikt zemāku procentuālo daļu (piemēram, Spānija ir noteikusi maksimumu 10 %). No 19 organizācijām un apvienībām, kuras mēs apmeklējām, 5 organizācijas Polijā atļāva 25 % tiešo pārdošanu, bet viena bioloģiskās lauksaimniecības organizācija Francijā atļāva līdz pat 40 %. Visi pārējie uzstāja, ka 100 % no pārdošanas apjoma jāveic ar organizācijas starpniecību. Tas ļauj organizācijām laist tirgū lielu produkcijas apjomu, tādējādi nodrošinot iespēju izpildīt pasūtījumus no dažādiem pircējiem un izvēlēties no dažādām pārdošanas metodēm.

50 Mūsu izlasē iekļautajās organizācijās mēs novērojām šādas pārdošanas metodes:

- tiešie līgumi ar noteiktu cenu un noteiktu apjomu,
- tieši noslēgti līgumi ar fiksētu cenu vai fiksētu apjomu,
- pamatlīgumi, kuros lēmumus par cenu un apjomu pieņem regulāri (piemēram, reizi nedēļā vai mēnesī),
- apvērstās izsoles.

51 Katrai no tām ir savas priekšrocības un trūkumi attiecībā uz cenu un pārdošanas prognozējamību (***1. tabula***). Dažas variācijas ir pielāgotas konkrētiem līgumu veidiem. Piemēram, zemākas kvalitātes produktus, piemēram, apaļos tomātus, ražotāju organizācijas parasti pārdod saskaņā ar līgumu, kurā ir noteikta gan cena, gan apjoms. Ja ražotāji izsaka savas vēlmes plānošanas posmā, viņi var izvēlēties tādu produkcijas sortimentu, kas ļauj viņiem pielāgoties cenu svārstībām.

1. tabula | Dažādu pārdošanas metožu priekšrocības un trūkumi

Metode	Priekšrocības	Trūkumi
Tiešie līgumi ar noteiktu cenu **un** noteiktu apjomu	• Pilnībā paredzami ienākumi	• Lēta produkcija
Tiešie līgumi ar noteiktu cenu **vai** noteiktu apjomu	• Paredzamības pakāpe, kas ļauj plānot ražošanu	• Nav noteiktības attiecībā uz ienākumiem • Ja tiek noteikta tikai cena, pastāv pārprodukcijas risks.
Pamatlīgumi	• Veicināt lojalitāti starp organizāciju un tās pircējiem • Organizācijas ir ieviesušas iniciatīvu risināt sarunas par cenām • Uz iepriekšējiem apjomiem balstīta paredzamības pakāpe	• Cenas joprojām ir atkarīgas no tirgus situācijas • Rada konkurenci pārdevēju (organizācijas) vidū
Apvērstās izsoles	• Tūlītēja un pārredzama piedāvājuma un pieprasījuma krustošanās • Rada konkurenci visu pircēju vidū • Pastāv iespēja atteikties no preču iegādes, ja piedāvātā cena ir pārāk zema • Augstu cenu potenciāls	• Vajadzīgs liels produktu apjoms • Grūti organizējams • Ļoti svārstīgas cenas

Lielākām ražotāju organizācijām ir lielākas iespējas aizstāvēt savas intereses

52 No mūsu apmeklētajām organizācijām, tās, kurām bija labākas iespējas risināt sarunas ar mazumtirgotājiem, bija vai nu lielākas (apgrozījuma ziņā), vai varēja piedāvāt plašu produktu klāstu, vai arī pārdeva savus produktus ar labi atpazīstamu zīmolu. Ja organizācijas var apņemties piegādāt noteiktu apjomu vai konkrētu produktu klāstu, mazumtirgotājiem ir jāiegādājas preces tikai no ierobežota skaita piegādātāju. Divas no organizācijām un apvienībām, kuras mēs apmeklējām, bija iekļāvušas savā darbībā organizāciju no citas dalībvalsts ar atšķirīgu augšanas sezonu, savukārt citas organizācijas iepirka produkciju arī no citām valstīm. Tas ļauj šīm organizācijām visu gadu izpildīt mazumtirgotāju pasūtījumus un garantēt stabilus apjomus, tādējādi ļaujot mazumtirgotājam iepirkt savu produkciju no viena piegādātāja. Tāpat arī ļoti lielās noliktavas un izplatīšanas centri, ko izveidojušas lielākās organizācijas, kuras apmeklējām Spānijā, Francijā un Itālijā, palielina efektivitāti attiecībā uz izplatīšanu pārvadātājiem, samazinot laiku starp ražas novākšanu un produkcijas nosūtīšanu.

53 Praksē tikai nedaudzas organizācijas ir pietiekami lielas, lai īstenotu šādas stratēģijas, vai arī ir izveidojušas pietiekamu zīmola atpazīstamību, lai ievērojami uzlabotu savu pozīciju darījumu sarunās. ***8. attēlā*** redzama ražotāju organizāciju relatīvā ekonomiskā nozīme katrā dalībvalstī; Beļģija un Nīderlande ir vienīgās valstis, kurās lielākā daļa organizāciju ir ekonomiski nozīmīgas. Mazākām organizācijām spēja aizstāvēt savas intereses galvenokārt ir atkarīga no uzticamības, ko tās guvušas, apmierinot mazumtirgotāju pieprasījumu un veidojot klientu lojalitāti. Vēl viena iespēja ir apvienoties vienā apvienībā un deleģēt visu pārdošanas procesu. Mūsu izlasē tikai viena apvienība (Francijā) bija izmantojusi šo pieeju: sākotnēji tā bija izveidota, lai pārvaldītu zīmolu, ar kuru tās biedru produkcija tiek pārdota, bet vēlāk tā kļuva par ražotāju organizāciju apvienību, kas atbild par visas darbības programmas izstrādi un pārdošanas darbībām. Šis modelis joprojām ir reti sastopams.

8. attēls | Lielākā daļa ražotāju organizāciju ES atrodas neizdevīgā situācijā

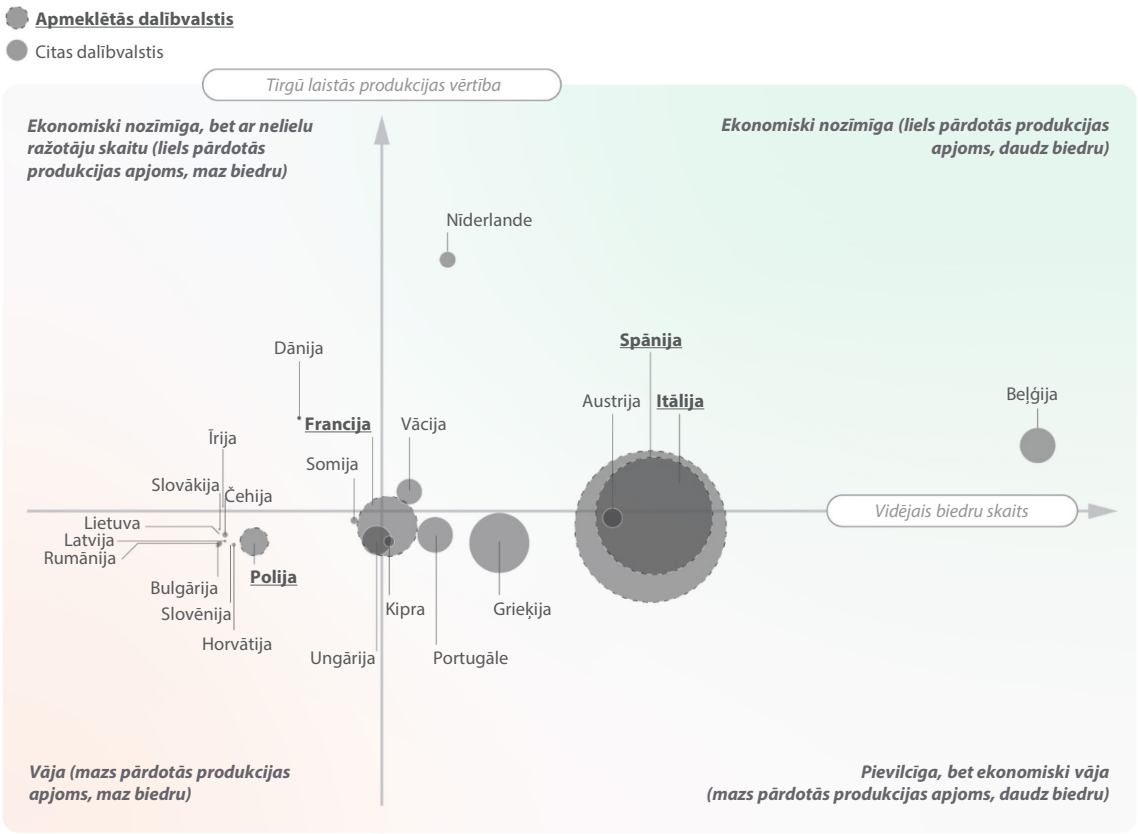

Piezīme. Apļu lielums norāda ražotāju organizācijām piederošo ražotāju kopējo skaitu dalībvalstī.

Avots: ERP, pamatojoties uz Komisijas 2023. gada datiem (Zviedrijas dati par 2023. gadu nav pieejami).

54 Dažas dalībvalstis ir arī veikušas pasākumus, lai stiprinātu ražotāju organizāciju pozīciju, pārskatot atzīšanas kritērijus. Sākotnēji ES noteikumos bija noteikti minimālie atzīšanas kritēriji – pieci biedri un tirgū laistās produkcijas minimālā vērtība 100 000 EUR, atstājot dalībvalstīm brīvu rīcību noteikt stingrākas prasības. Šie minimālie ES kritēriji tika svītroti 2013. gadā, un dalībvalstīm bija rīcības brīvība noteikt pašām savus kritērijus. No četrām dalībvalstīm, kuras mēs apmeklējām, tikai Spānija un Itālija bija pārskatījušas un pastiprinājušas atzīšanas kritērijus, tādējādi veicinot ražotāju organizāciju konsolidāciju.

55 Lai gan ražotāju organizācijām ir spēcīgāka pozīcija darījumu sarunās nekā neatkarīgiem ražotājiem, attiecības starp organizācijām un mazumtirgotājiem joprojām ir nelīdzsvarotas. Viens no iemesliem ir tas, ka augļi un dārzeņi pēc savas būtības ir ātri bojājošies produkti, un ražotāju organizācijas nevar atļauties ilgstošas darījumu sarunas, ja to produkcija kļūst nederīga pārdošanai. Tas galvenokārt attiecas uz produktiem, kas ļoti ātri bojājas, ar īsu glabāšanas termiņu, piemēram, ogām.

56 Turklāt pat tad, ja ražotāju organizācijām ir izdevies konsolidēt ražošanu, to koncentrācijas līmenis joprojām ir ievērojami zemāks nekā mazumtirdzniecības nozarē. ES Kopīgā pētniecības centra pētījumā[5] aprēķināts, ka no 30 % līdz 70 % no kopējā mazumtirdzniecības apgrozījuma Eiropā rada četri lielākie uzņēmumi. Turpretī sešās dalībvalstīs, kuras kopā veido trīs ceturtdaļas no ES augļu un dārzeņu ražošanas, četras lielākās organizācijas katrā valstī veido no 1 % līdz 13 % no kopējās ražošanas. Izņemot Beļģiju un Nīderlandi, kas kopā veido aptuveni 10 % no ES augļu un dārzeņu ražošanas apjoma, vienīgās dalībvalstis, kurās ražotāju organizācijas saražo ievērojamu daļu valsts produkcijas, ir tās, kurās kopējais ražošanas apjoms ir neliels (***9. attēls***).

[5] Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Nes, K., Colen, L. un Ciaian, P., *Market Power in Food Industry in Selected EU Member States*, Luksemburga, 2021.

9. attēls | Dalībvalstīs ar vislielāko augļu un dārzeņu ražošanas apjomu piedāvājuma koncentrācija ir zema

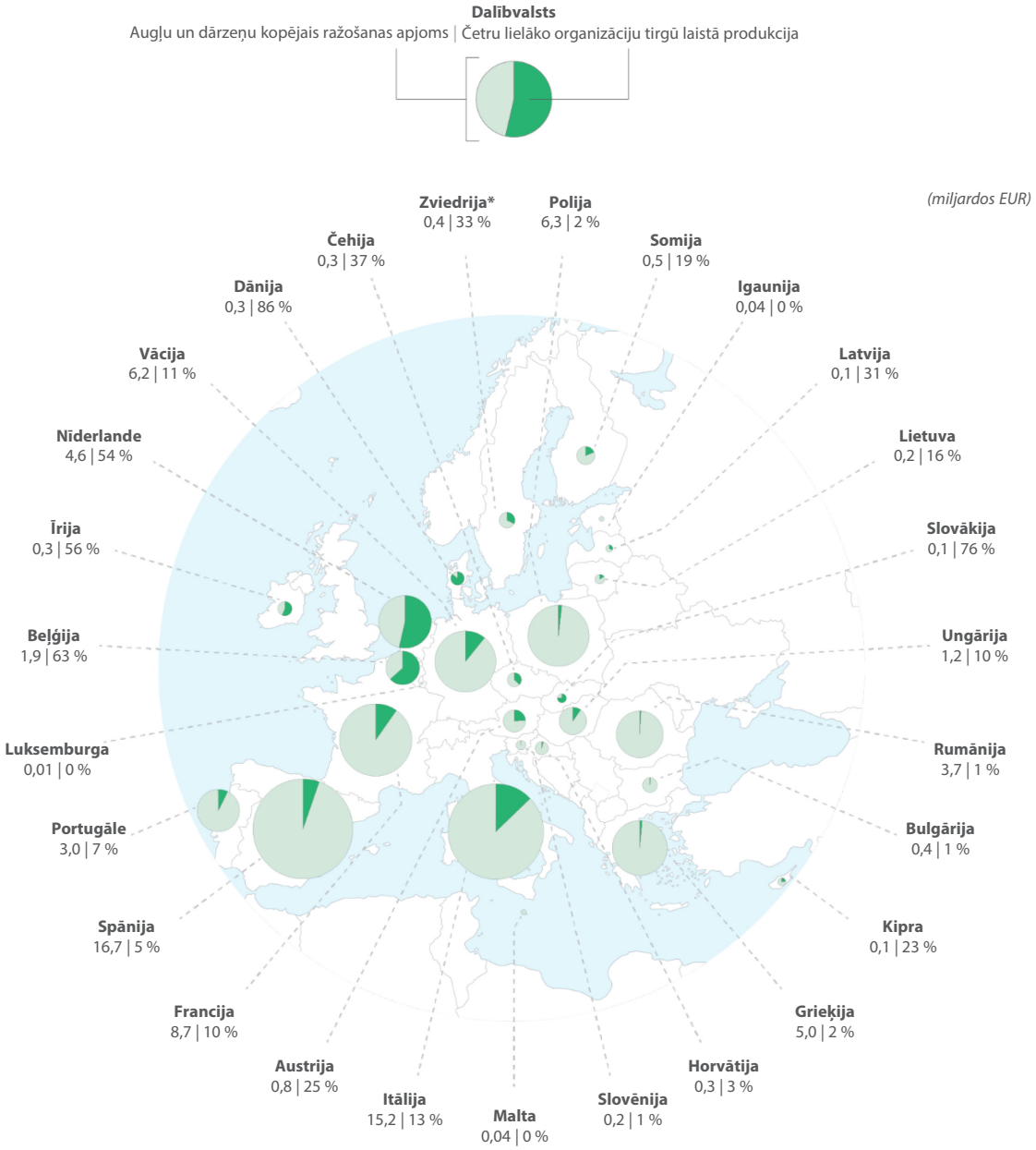

Kā lasīt šo skaitli: Beļģijā četras lielākās organizācijas pārdod 63 % no valsts kopējās augļu un dārzeņu produkcijas (kuras vērtība ir 1,9 miljardi EUR).

Avots: ERP, pamatojoties uz Eurostat un Komisijas datiem.

Ražotāju organizācijas kļūst arvien mazāk pievilcīgas, un ES atbalsts rada nevienmērīgus rezultātus

57 Jau kopš Regulas 2200/96 par augļu un dārzeņu tirgus kopējo organizāciju Komisija ir izvirzījusi ideju par piegāžu koncentrēšanu ražotāju organizācijās kā "ekonomisku nepieciešamību", lai stiprinātu ražotāju pozīcijas tirgū. "Līdzdalības ražotāju organizācijās pievilcības palielināšana" bija viens no kopējiem snieguma rādītājiem valstu stratēģijās attiecībā uz augļu un dārzeņu nozari, kas noteikti Komisijas Īstenošanas regulā (ES) 2017/892. Pēc 30 gadiem, kuros ES ir sniegusi finansiālu atbalstu, lai gan nostiprinātu piedāvājumu, gan palielinātu ražotāju organizāciju pievilcību, būtu pamatoti sagaidīt, ka šī nozare visās dalībvalstīs kļūst arvien labāk organizēta. Tas jo īpaši attiecas uz to, ka augstāks organizācijas līmenis ražotāju organizācijām vajadzētu padarīt arvien pievilcīgākas neatkarīgajiem ražotājiem, mudinot tos pievienoties.

Neraugoties uz to priekšrocībām, biedru skaits ražotāju organizācijās samazinās

58 Komisijas galvenais rādītājs, ar ko mēra piegāžu koncentrāciju augļu un dārzeņu nozarē, ir līdzdalības rādītājs organizācijā – ražotāju organizāciju saražotās produkcijas īpatsvars (pēc vērtības). Tomēr šis rādītājs vien neļauj izveidot pilnīgu priekšstatu par nozares organizāciju, jo vienāds līdzdalības rādītājs var būt gan daudzu mazu ražotāju organizāciju, gan arī nedaudzu ļoti lielu organizāciju rezultāts. Tāpēc šis rādītājs ir jāanalizē kopā ar ražotāju skaitu ražotāju organizācijās. Lai novērtētu, vai ES atbalsts ražotāju organizācijām ir bijis efektīvs piedāvājuma koncentrēšanā augļu un dārzeņu nozarē, mēs izvērtējām datus par organizāciju skaitu un biedru skaitu laikposmā no 2012. līdz 2023. gadam.

59 Atskaitot Komisijas datos konstatētos divkāršās uzskaites gadījumus, mēs aprēķinājām, ka 2023. gadā organizatoriskais rādītājs bija 42 %. Tas pieauga laikposmā no 2012. gada (43,6 %) līdz 2017. gadam (48,4 %), bet kopš tā laika ir samazinājies un pašlaik ir zemākā līmenī nekā 2012. gadā. Kopš 2012. gada ražotāju organizāciju biedru skaits ir nepārtraukti samazinājies. 2012. gadā ražotāju organizācijās kopumā bija 312 823 biedri; 2023. gadā šis skaits bija samazinājies līdz 191 310.

60 Mēs atzīstam, ka ražotāju organizāciju biedru skaita kritumam ir strukturāli iemesli. Viens no tiem ir kopējais augļu un dārzeņu audzētāju uzņēmumu skaita samazinājums ES, ko vēl vairāk saasina paaudžu maiņas trūkums, jo pensionējošos lauksaimniekus neaizstāj jaunākā paaudze. Tomēr, izmantojot datus no Eurostat 2013. un 2020. gada lauku saimniecību apsekojumiem, mēs novērojām, ka līdzdalība ražotāju organizācijās ir samazinājusies straujāk nekā augļu un dārzeņu saimniecību skaits ES. No 2013. gada līdz 2020. gadam biedru skaits samazinājās par 29 %, savukārt augļu un dārzeņu audzētāju saimniecību skaits šajā pašā periodā samazinājās par 14 %.

61 Biedru skaita samazināšanās vienlaikus ar organizāciju skaita pieaugumu liecinātu par konsolidāciju: ražotāju organizācijām varētu būt mazāk biedru, taču tās varētu būt ieņēmušas lielāku tirgus daļu. Fakts, ka abi rādītāji samazinās (un biedru skaita gadījumā – straujāk nekā kopējais saimniecību skaits), liecina, ka ražotāju organizācijas ES līmenī neattīstās. Neskatoties uz priekšrocībām, ko tās piedāvā saviem biedriem, ražotāju organizācijām vidēji neizdodas piesaistīt jaunus biedrus.

Īstenošana dažādās dalībvalstīs ir ļoti atšķirīga

62 Mēs pārbaudījām tiesisko regulējumu četrās revīzijā apmeklētajās dalībvalstīs, kā arī novērtējuma ziņojumus par 2013.–2018. gada finansēšanas periodu. Mēs izvērtējām, vai dalībvalstu rīcība veicināja mērķa sasniegšanu – uzlabot ražotāju organizāciju pievilcību.

63 Lai gan vispārējie politikas mērķi ir noteikti ES līmenī, par īstenošanu ir atbildīgas dalībvalstis, īpaši par to atbalsttiesīgo darbību saraksta sagatavošanu, kuras var finansēt saskaņā ar katru mērķi. Šāda lēmumu pieņemšana valsts līmenī ir nepieciešama, jo lauksaimniecības modeļi, audzējamo kultūru veidi un ražošanas metodes dalībvalstīs ievērojami atšķiras. ES atbalsts ražotāju organizācijām ir pieejams visām dalībvalstīm, taču tā izmantošana ir nevienmērīga (***I pielikuma 10. attēls*** un ***1. tabula***).

10. attēls | ES atbalsts ražotāju organizācijām pa dalībvalstīm (2022.)

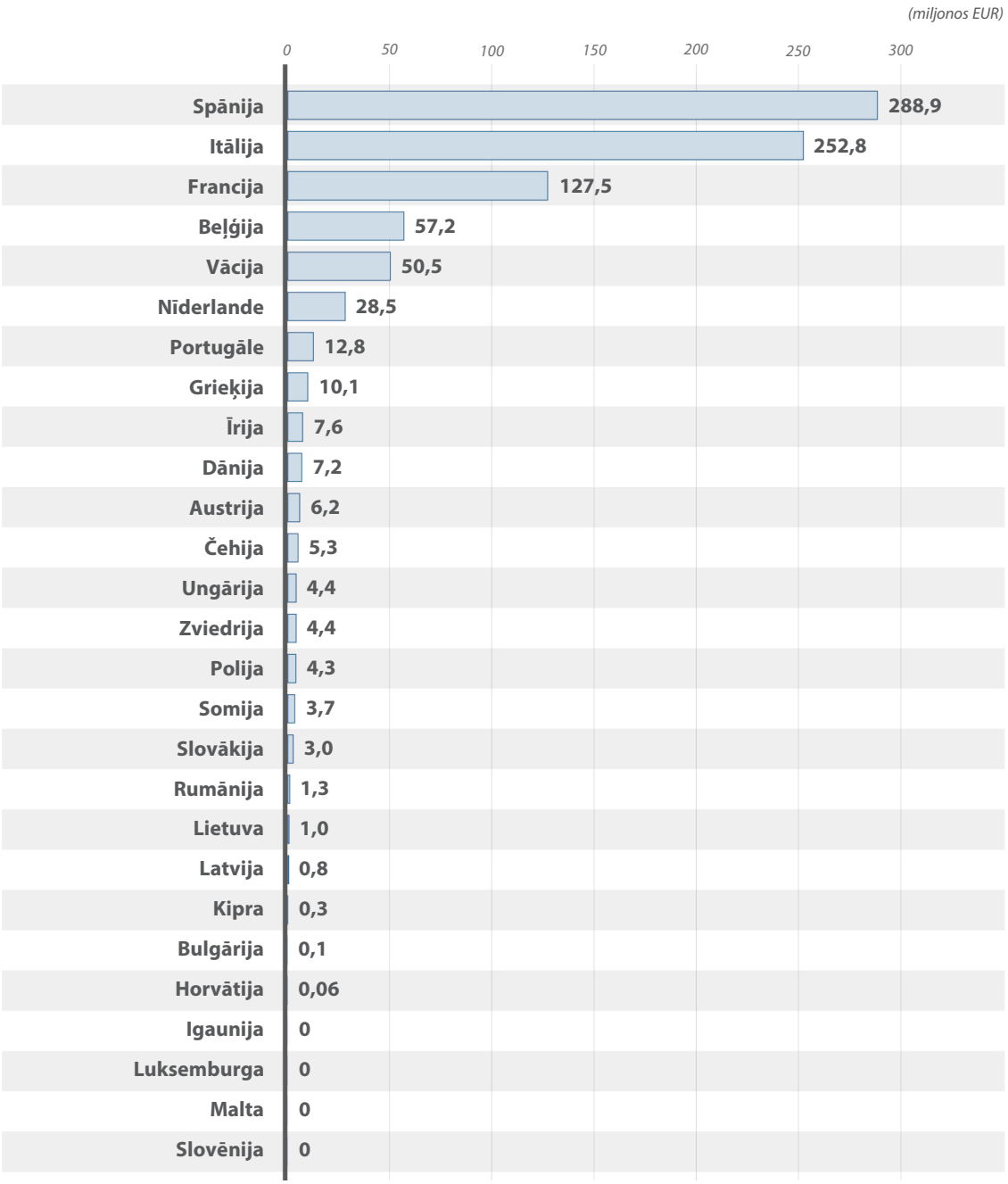

Piezīme. Apjoma dēļ finansējums, kas mazāks par 1 miljonu EUR, nav redzams.

Avots: ERP, pamatojoties uz Komisijas datiem.

64 Šis nevienmērīgais izmantojums atspoguļo ievērojamās atšķirības līdzdalības rādītājs organizācijā dalībvalstu vidū (***11. attēls***), bet tas arī parāda, ka pat valstīs, kurās ir atzītas ražotāju organizācijas, ne visas iesniedz darbības programmas, lai piekļūtu ES līdzekļiem. Polijā to dara tikai 8 % no atzītajām organizācijām.

11. attēls | Līdzdalības rādītājs organizācijā dalībvalstīs ievērojami atšķiras

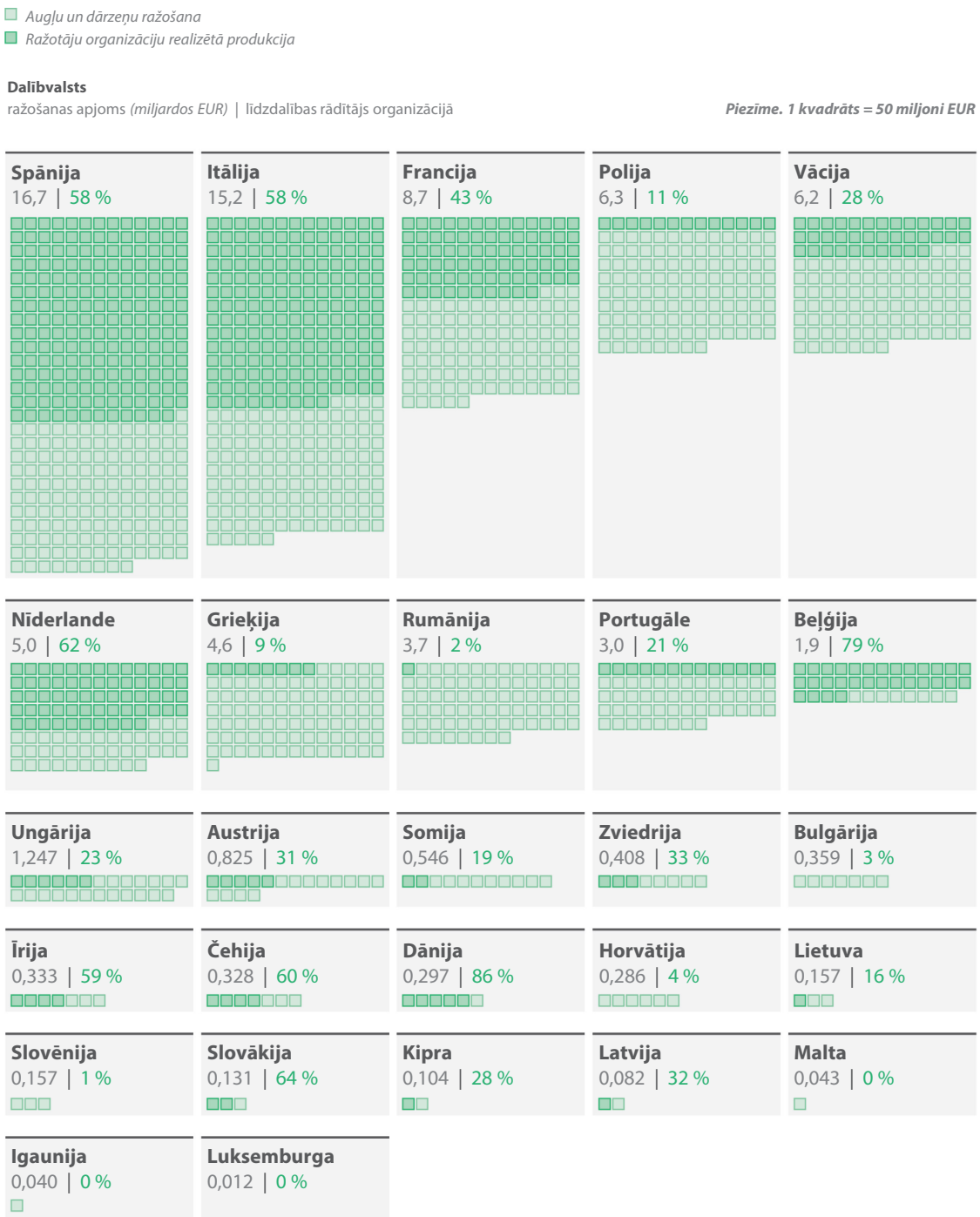

Piezīme: attiecībā uz Zviedriju dati par 2023. gadu netika iesniegti, tāpēc tika izmantoti 2022. gada dati.

Avots: ERP, pamatojoties uz Komisijas 2023. gada datiem.

65 Atšķirības līdzdalības rādītājos organizācijā atspoguļo zemo augļu un dārzeņu ražošanas apjomu dažās valstīs. Dalībvalstīs, kurās nav gandrīz nekādas augļu un dārzeņu ražošanas (Luksemburgā, Maltā), nav ražotāju organizāciju. Valstīs, kurās augļu un dārzeņu nozare ir salīdzinoši neliela, ražotāju organizāciju izveide var šķist mazāk nepieciešama, lai gan, ņemot vērā nelielo ražotāju skaitu, to izveide strukturāli ir vienkāršāka. Tomēr tas neizskaidro visas novērotās atšķirības: Čehijas, Dānijas un Horvātijas augļu un dārzeņu nozares ir līdzīgas pēc lieluma, bet to līdzdalības rādītāji organizācijā ir ļoti atšķirīgi. Tas pats attiecas uz Poliju, Vāciju un Grieķiju. Tas liecina, ka ir iesaistīti citi faktori, lai gan nav veikta sistemātiska izpēte par pamatā esošajiem iemesliem.

66 Dažu iemeslu pamatā ir kultūras vai vēsturiskas atšķirības. Francijā kooperatīvās struktūras (kas izveidojās 20. gadsimta sākumā un ir senākas par ražotāju organizācijām) ir izplatīta organizācijas forma lauksaimniecības nozarē. No 14 organizācijām, kuras mēs pārbaudījām Francijā, deviņas pastāvēja pirms 1996. gada un vēlāk tika atzītas par ražotāju organizācijām. Bretaņas reģions (***4. izcēlums***) ir tipisks piemērs šādai pārejai no kooperatīva uz ražotāju organizāciju. Kooperatīvi darbojās arī pirms 1996. gada atsevišķās Spānijas un Itālijas daļās.

4. izcēlums.

Bretaņa: ilgstošā sadarbībā balstīti panākumi

Bretaņā ir ļoti organizēta augļu un dārzeņu nozare, kurā gandrīz 80 % ražotāju ir ražotāju organizācijas biedri. Dažos gadījumos šī organizatoriskā struktūra pastāv jau vairāk nekā gadsimtu, taču tās straujā izplatība un plašāka atzīšana sākās 20. gadsimta 60. gados. Reaģējot uz artišoku cenu kritumu, 1962. gadā 4500 audzētāji apvienojās, lai izveidotu kooperatīva tipa struktūru un kopīgi pārdotu savu produkciju, izmantojot Nīderlandes apvērstās izsoles sistēmu. Šī sistēma nostiprināja ražotāju darījumu sarunu pozīcijas, ļaujot viņiem apvienot piedāvājumu un atturēties no produkcijas piegādes, ja piedāvātās cenas tika uzskatītas par pārāk zemām.

Avots: ERP.

Dažādie ražotāju 1970. un 1980. gados kolektīvi turpināja konsolidēties. Divas lielākās grupas reģionā attīstīja savus zīmolus, kurus tagad atpazīst patērētāji visā Francijā.

Kad 1996. gadā stājās spēkā ES ražotāju organizāciju regula, Bretaņas ražotājiem jau bija 30 gadu pieredze sadarbībā līdzīgās struktūrās, tāpēc viņi spēja ātri izmantot šīs jaunas iespējas un bija starp pirmajām organizācijām, kas tika atzītas: Astoņas no pašreizējām 10 organizācijām (izņemot sidra ražotājus) reģionā tika atzītas 1996. vai 1997. gadā.

67 Polijā komunistiskās ēras mantojums, kā arī finansiāli un reputācijas apsvērumi ir samazinājuši ražotāju organizāciju pievilcību. Laikā no 2010. līdz 2015. gadam saskaņā ar iepriekšējo ES programmu Polijai tika piešķirti 1,1 miljardi EUR, lai veicinātu ražotāju sadarbību un atvieglotu to atzīšanu par ražotāju organizācijām. Lai gan Polija saņēma gandrīz 90 % no kopējā pieejamā atbalsta, šīs ievērojamās investīcijas nenodrošināja ilgtspējīgu augļu un dārzeņu nozares struktūru, jo daudzas atbalsta saņēmēju grupas vēlāk izjuka vai vairs neiesniedza darbības programmas. Šo shēmu vēl vairāk apdraudēja plaša krāpšanas izplatība, kas izraisīja ievērojamas finanšu korekcijas attiecībā uz šo valsti. Tas kaitēja ražotāju organizāciju reputācijai un lika iestādēm līdz 2024.–2025. gadam pievērsties krāpšanas riska ierobežošanai, nevis organizāciju mudināšanai iesniegt darbības programmas.

68 Mēs arī konstatējām atšķirības politikas īstenošanā dalībvalstīs. Četrās apmeklētajās dalībvalstīs šīs atšķirības bija saistītas gan ar valsts iestāžu izmantoto pieeju, gan piemērotajiem noteikumiem, un tās pārsniedza nepieciešamību pielāgot atbalstu valsts vajadzībām.

69 Spānijā un Francijā iestādes ļoti aktīvi sadarbojas ar organizācijām, rīkojot informatīvās sanāksmes, sniedzot regulāras konsultācijas un izsakot viedokli par darbības programmu izstrādi. Šajās dalībvalstīs, kā arī Itālijā, atbilstīgo pasākumu saraksti ir plaši un tiek regulāri pārskatīti, lai ņemtu vērā organizāciju sniegtās atsauksmes. Turpretim Polijā atbilstīgo pasākumu saraksts bija daudz īsāks, un ražotāji, ar kuriem mēs runājām, sūdzējās, ka viņu viedoklis ne vienmēr tika ņemts vērā. Mēs konstatējām arī vienu gadījumu, kad valsts līmenī tika piemēroti stingrāki īstenošanas nosacījumi, jo Polijas iestādes noteica, ka, lai vides pasākumi būtu tiesīgi saņemt finansējumu saskaņā ar 2010.–2017. gada stratēģiju, tajos jāiesaistās vairāk nekā 50 % ražotāju organizācijas biedru — šāds nosacījums citās izvēlētajās dalībvalstīs netika konstatēts. Šīs atšķirības nozīmē, ka vienai un tai pašai darbībai segtās izmaksas atšķiras (***5. izcēlums***), radot nevienlīdzīgus konkurences apstākļus ražotājiem dažādās dalībvalsts, kurās tie darbojas.

5. izcēlums.

Viens un tas pats produkts, dažādas attiecināmās izmaksas

Trijās no četrām apmeklētajām dalībvalstīm mēs revidējām organizācijas, kas siltumnīcās audzē tomātus. Visi šie uzņēmumi izmanto integrētu ražošanu (*3. izcēlums*), taču ar to saistītās attaisnotās izmaksas bija atšķirīgas.

Spānijā par integrēto maksā vienreizējs maksājums par hektāru ražošanai siltumnīcās.

Francijā šī summa tiek izmaksāta kā vienreizējs maksājums par hektāru augļu dārziem. Attiecībā uz siltumnīcām attiecināmās izmaksas ir izmaksas par jebkāda veida derīgo kukaiņu (apputeksnētāju un kaitēkļu apkarošanas kukaiņu) izmantošanu.

Polijā finansējumu var saņemt par izmaksām, kas saistītas ar kukaiņu iegādi kaitēkļu apkarošanai. Saskaņā ar darbības programmām par apputeksnētājiem var uzskatīt tikai noteiktu veidu bites, kuras izmanto augļu dārzos, nevis tās, kuras izmanto siltumnīcās.

Šīs atšķirības atspoguļo administratīvus lēmumus – vienreizējo maksājumu izmantošana vienkāršo gan atbalsta pieteikumu iesniegšanu, gan kontroli –, bet arī atšķirīgas politikas nostādnes attiecībā uz finansēto pasākumu pilnīgumu, īpaši attiecībā uz siltumnīcās izmantoto apputeksnētāju iekļaušanu.

70 Šīs atšķirības pieejā un noteikumos var atturēt ražotājus no pievienošanās organizācijām vai atturēt atzītās organizācijas no darbības programmas iesniegšanas. Ražotāju organizācijas un valstu iestādes apzinās, ka īstenošana dažādās dalībvalstīs atšķiras. Tomēr tās uzskatīja, ka tām nav pienācīgu iespēju apmainīties ar informāciju un apspriest (tehniskā līmenī) politikas īstenošanu.

Komisija ir apzinājusi nozares problēmas, bet nav ierosinājusi efektīvus risinājumus

71 ES politika attiecībā uz ražotāju organizācijām kopš 1996. gada lielākoties ir saglabājusies nemainīga (***III pielikums***), savukārt lauksaimniecības un tirgus situācija ir ievērojami mainījusies. Mēs pārskatījām ES tiesisko regulējumu par ražotāju organizācijām un Komisijas publicētos pētījumus, kas mums ļāva novērtēt, cik lielā mērā Komisijas darbības risina galvenās problēmas, ar kurām saskaras augļu un dārzeņu ražotāji.

Nav skaidra mērķa attiecībā uz nozares struktūru

72 Savā jaunākajā darba dokumentā[6] par lauksaimnieku stāvokli pārtikas piegādes ķēdē Komisija atkārtoti uzsvēra ražotāju organizāciju izšķirošo lomu ražotāju sarunu pozīcijas stiprināšanā un, galu galā, to ienākumu palielināšanā. Tā arī atsaucās uz pētījumiem[7], kuros uzsvērts, ka mazākām ražotāju organizācijām bieži vien ir grūtības darījumu sarunās.

73 Komisija uzskata, ka tās uzdevums ir veicināt ražotāju organizācijas kopumā, bet uzsver, ka:

- ražotāji joprojām paši lemj, vai izveidot organizāciju vai nē,
- dalībvalstis vislabāk spēj apmierināt savas vajadzības, un
- veids, kādā ražošana ir koncentrēta, atspoguļo vietējos apstākļus.

74 Tiesību aktos nav noteikts mērķa organizācijas līmenis, lai gan tajos organizācijas līmenis, kas ir zemāks par 20 %, tiek definēts kā "īpaši zems", un šī robežvērtība tiek izmantota, lai nodrošinātu lielāku līdzfinansējumu. Nekas neliecina par to, kā ražošana ir jākoncentrē – vai nu daudzās mazākās organizācijās, vai dažās lielākās organizācijās. Lai gan ES mēroga līdzdalības līmenis vai organizācijas modelis varētu nebūt piemērots valstu lauksaimniecības sistēmu dažādības dēļ, valstu mērķi, kas noteikti kopā ar dalībvalstīm, būtu devuši politikai skaidrāku virzienu, vienlaikus ievērojot dalībvalstu lomu un pienākumus.

---

[6] SWD(2025) 260.

[7] Eiropas Komisija, Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāts, EY and Arcadia International E.E.I.G., Study of the best ways for producer organisations to be formed, carry out their activities and be supported, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2019.

Komisija nav ierosinājusi pasākumus, lai risinātu ražotāju organizāciju zemās pievilcības problēmu

75 Komisija jau sen ir identificējusi vispārīgus iemeslus, kāpēc ražotāju organizācijas nav pievilcīgas. Tostarp ir:

- ražotāju bailes zaudēt uzņēmējdarbības brīvību,
- uzticības trūkums kolektīvajām organizācijām (īpaši dalībvalstīs, kurās bija bijusi obligāta kolektīvā organizācija),
- informācijas trūkums par ieguvumiem, ko sniedz ražotāju organizācijas, un politiskā un pienācīga tehniskā atbalsta trūkums no valsts iestādēm, un
- bažas par ražotāju organizāciju izveides un darbības administratīvajām izmaksām.

76 Tomēr neviens no šiem iemesliem netika novērsts ar tiesiskajā regulējumā veiktajām izmaiņām – tās ir bijušas minimālas (***III pielikums***), un dalībvalstīm sniegtie ieteikumi joprojām ir vispārīgi. Jaunākajā KLP pārskatīšanā 2021. gadā tika reorganizēti un nedaudz paplašināti mērķi, kas ražotāju organizācijām jāsasniedz savās darbības programmās, un pārskatīti atbalsta maksimālie apjomi apvienībām un pārnacionālām organizācijām (***12. attēls***). Tomēr tajā nebija iekļauti noteikumi, kas risinātu lielākās daļas ražotāju organizāciju ilgstošo ekonomisko vājumu (***8. attēls***). Ar 2025. gada decembrī pieņemto vienkāršošanas paketi spēkā esošie tiesību akti netiek būtiski grozīti.

12. attēls | ES noteikumu pieaugošā sarežģītība – atbalsta maksimālo apjomu aprēķināšana

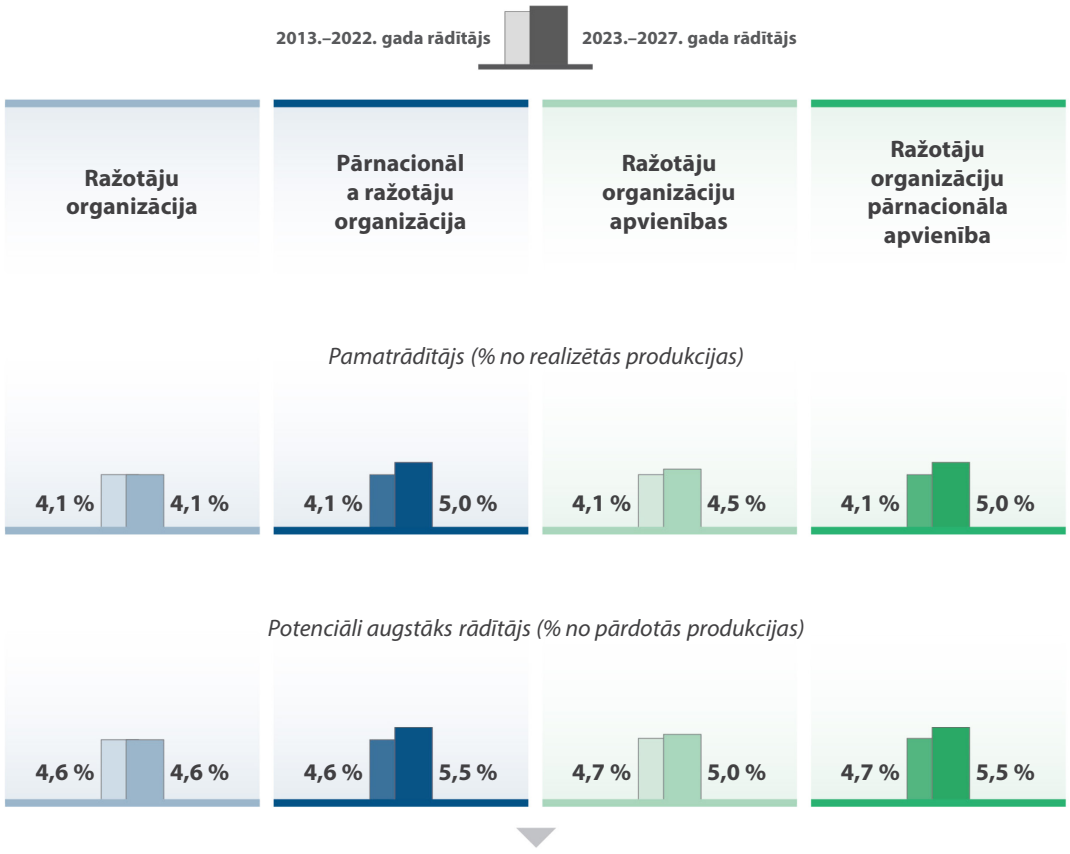

Nosacījums augstākam rādītājam:

Apjoms, kas pārsniedz **0,5 % no tirgū laistās produkcijas**, jāizmanto tikai:

2013. –2022. gads

- Krīžu novēršanas un pārvarēšanas pasākumi

2023. –2027. gads

- Krīžu novēršanas un pārvarēšanas pasākumi
- Augļu un dārzeņu patēriņa veicināšana
- Darbības, kas saistītas ar pētniecību, vidi un klimata pārmaiņu mazināšanu (virs obligātā minimuma)

Avots: ERP.

77 Savā jaunākajā likumdošanas priekšlikumā par lauksaimnieku lomu piegādes ķēdē Komisija ierosina jaunus noteikumus, kas reglamentē līgumattiecības, kā arī augstāku līdzfinansējuma likmi jaunajiem un topošajiem lauksaimniekiem, kuri ir ražotāju organizāciju biedri. Lai gan noteikumi attiecībā uz jaunajiem un topošajiem lauksaimniekiem ir pozitīvi, mēs uzskatām, ka kopumā šādi pasākumi, visticamāk, būtiski neuzlabos līdzdalību ražotāju organizācijās.

78 Komisijas galvenie mērķi saistībā ar ražotāju organizācijām joprojām ir stiprināt to lomu un radīt stimulus lauksaimniekiem pievienoties šīm organizācijām. Nav skaidri norādīts, kādas darbības ir nepieciešamas, lai sasniegtu šos mērķus, vai tās ir jāīsteno vienādi visās dalībvalstīs un kā novērtēt to sekmes. Pašreizējie rādītāji (līdzdalības rādītājs organizācijā, iesaistīšanās ražotāju organizācijās) ir pārāk vispārīgi, lai novērtētu ES atbalsta ietekmi. Turklāt mēs esam konstatējuši, ka Komisija nevar garantēt dalībvalstu nosūtīto datu ticamību, vēl vairāk samazinot šo rādītāju lietderību.

Izmaiņas tiesību aktos sarežģīja finansēšanas noteikumus

79 ES noteikumu sarežģītība un darbības programmu īstenošanas administratīvais slogs bieži tiek minēti kā ražotāju organizāciju pievilcības trūkuma iemesli. Mūsu 2021. gada regulas analīze atklāja vairākas izmaiņas, kas padarīja iepriekšējos noteikumus sarežģītākus. Izmaiņas, tostarp jaunu augstāku līdzfinansējuma likmju ieviešana konkrētām darbībām, kas saistītas ar ierobežojumiem izdevumu līmenī (***13. attēls***).

13. attēls | Līdzfinansējuma likmes kļūst arvien sarežģītākas

✓ *Darbība ir iekļauta:*

○ *Darbība nav iekļauta:*

2013.–2022. gads		2023.–2027. gads
	100 % - darbības	
✓	Izņemšana no tirgus, kas paredzēta bezmaksas izplatīšanai	✓
○	Konsultāciju atbalsts, kas sniegts citām ražotāju organizācijām/ ražotājiem	✓
	80 % *pēc ražotāju organizācijas pieprasījuma*	
○	Vide, klimata pārmaiņu mazināšana, ja ≥ 20 % no izdevumiem	✓
○	Pētījumi, ja izdevumi ir ≥ 5 %	✓
	60 % – visa programma *pēc ražotāju organizācijas pieprasījuma*	
✓	Tikai bioloģiskās lauksaimniecības ražotāju organizācijas/ražotāju organizāciju apvienības	✓
✓	Pirmā darbības programma pēc ražotāju organizāciju apvienošanās	✓
✓	Pirmā darbības programma, ko īsteno ražotāju organizāciju apvienība	✓
✓	Ražotāju organizācija no dalībvalsts ar līdzdalības rādītāju < 20 %	✓
✓	Ražotāju organizācijas darbojas kādā no tālākajiem reģioniem;	✓
○	Pirmā darbības programma, ko īsteno ražotāju organizācija	✓
	60 % - darbības *pēc ražotāju organizācijas pieprasījuma*	
✓	Tiek īstenota starpnozaru līmenī	✓
✓	Bioloģiskā lauksaimniecība	✓
✓	Ražotāju organizāciju īstenotās pārnacionālās darbības	○
○	Pārnacionālas darbības komercializācijas/tirgvedības, vides, klimata pārmaiņu mazināšanas jomā, ko īsteno pārnacionālas ražotāju organizācijas	✓
○	Pētniecība, vides aizsardzība un klimata pārmaiņu mazināšana, augļu un dārzeņu patēriņa veicināšana, krīžu novēršana un pārvaldība	✓
	50 % - darbības	
✓	Pamatrādītājs	✓

Avots: ERP.

80 Tādu darbības programmu izstrāde, kas optimizē dažādās līdzfinansējuma likmes un maksimālos ierobežojumus (***12. attēls***), ir sarežģīts uzdevums, īpaši mazākām organizācijām (***14. attēls***). Saskaņā ar aptaujāto organizāciju viedokli, jaunajā KLP ieviestais 80 % atbalsta līmenis tika uzskatīts vai nu par grūti izmantojamu ES atbalsta maksimālā apjoma ierobežojuma dēļ, vai arī par tādu, kas rada lielākus finansiālos riskus nekā sniedz ieguvumus. 80 % likme tiek piemērota katru gadu vides vai pētniecības pasākumiem, kuru plānotie izdevumi programmas darbības laikā ievērojami pārsniedz nepieciešamo minimumu. Tomēr, ja organizācija visā programmas laikā piemēro 80 % līdzfinansējuma likmi, bet neievēro izdevumu sliekšņus visā periodā (t. i., 20 % vides pasākumiem un 5 % pētniecībai), tai ir jāatmaksā papildu finansējums, kas saistīts ar līdzfinansējuma likmes palielinājumu par 20 procentu punktiem (80 % vietā 60 %) visā plānošanas periodā. Šādai atlīdzināšanai varētu būt būtiska finansiāla ietekme.

14. attēls | Tiklīdz ir sasniegts atbalsta maksimālais apjoms, augstākas līdzfinansējuma likmes vairs nekļūst par lielāku ES atbalstu.

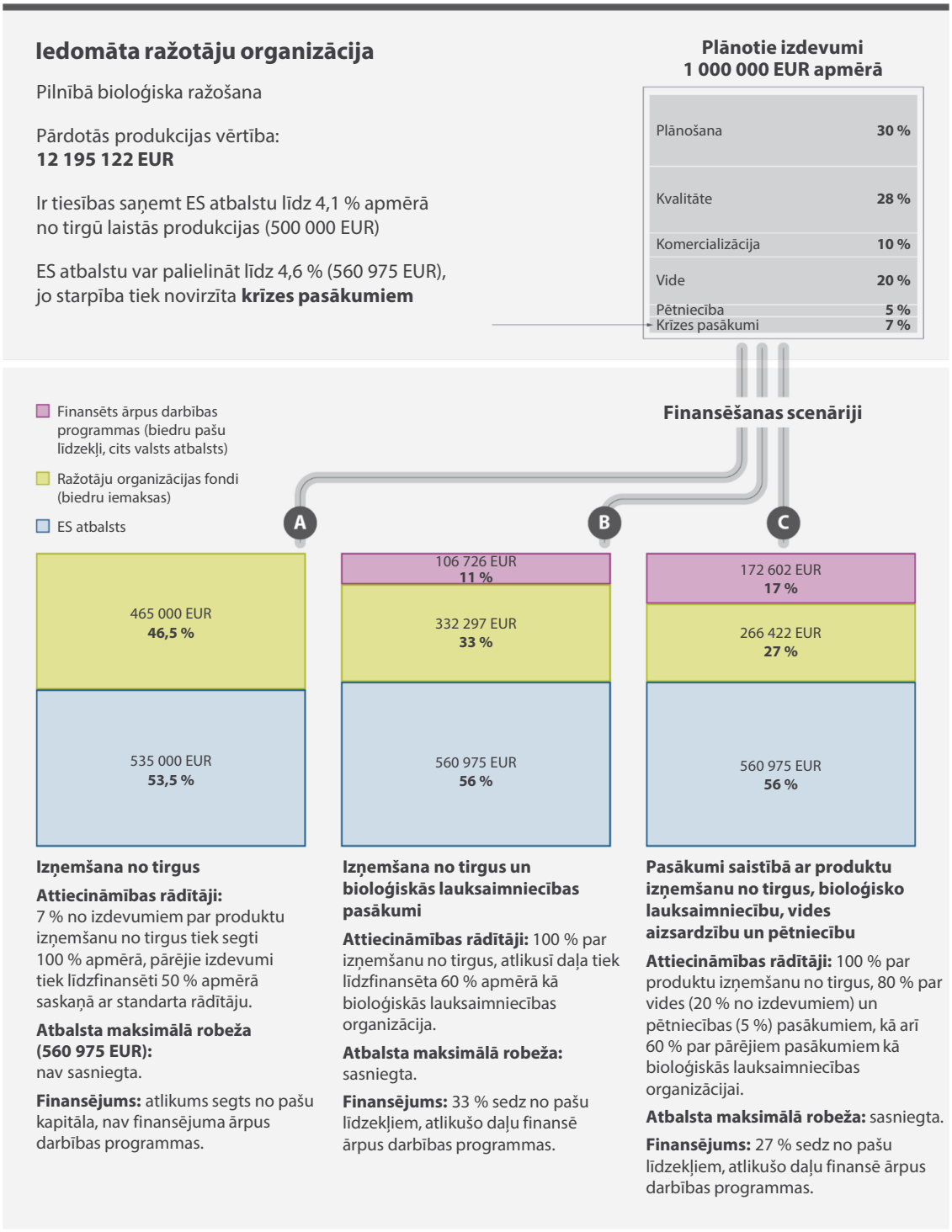

Avots: ERP.

Ierobežojumi tika pievienoti, neanalizējot pastāvošo praksi

81 Ar 2021. gada KLP pārskatīšanu tika ieviestas minimālās izdevumu prasības pētniecības darbībām un palielinātas izdevumu prasības vides darbībām. Šīs minimālās prasības tika noteiktas, neņemot vērā to iespējamo ietekmi uz ražotāju organizācijām. Darbības programmās atbalsttiesīgi vides pasākumi ir darbības, kas pārsniedz obligātās juridiskās prasības. Laikposmā no 2013. līdz 2022. gadam ražotāju organizācijām bija jāveic vides pasākumi, un tām bija noteikti nelieli ierobežojumi: tās varēja vai nu īstenot divus vides pasākumus, vai arī tiem atvēlēt 10 % no saviem programmas izdevumiem. ES līmenī šajā laikposmā vides pasākumiem bija veltīti vidēji 16 % darbības programmu (vidēji 273 miljoni EUR gadā).

82 Noteikumu pārskatīšanai 2021. gadā bija divi mērķi: tas veicināja vides pasākumus, piedāvājot potenciāli augstāku līdzfinansējuma likmi, un vienlaikus ieviesa īstenošanas prasības, nosakot, ka vismaz trīs pasākumiem jāveido ne mazāk kā 15 % no darbības programmas. Šie ierobežojumi neatspoguļoja reālo situāciju uz vietas. Piemēram, vides pasākumi, kas vērsti uz ūdens patēriņa samazināšanu, ir vieglāk īstenojami noslēgtas sistēmas siltumnīcās nekā atklātā laukā, kur apūdeņošanas vajadzības ir atkarīgas no laika apstākļiem un mainās atkarībā no kultūraugu sējuma.

83 Komisija konstatēja, ka 2013.–2022. gada darbības programmās pētniecībai bija atvēlēts ļoti maz līdzekļu. Tāpēc pēc apspriedēm ar valstu iestādēm tā ieviesa prasību pētniecības pasākumiem atvēlēt 2 % no darbības programmas budžeta. Komisija neuzskatīja, ka ir nepieciešams veikt papildu pētījumu par faktisko pētniecības praksi ražotāju organizācijās.

84 Organizācijas, kuras apmeklējām Francijā un Itālijā, paskaidroja, ka tās jau daudzus gadus finansē pētniecības pasākumus ārpus darbības programmām, izmantojot valstu vai ES pētniecības programmas, kurās dažkārt tiek piedāvāta augstāka līdzfinansējuma likme. Lai izpildītu 2 % prasību, tās būtībā pārstrukturēja savu pētniecības darbību finansēšanas veidu, kas gandrīz nekādi neietekmēja to kopējos pētniecības izdevumus. Spānijā šis pienākums mudināja apmeklēto organizāciju veidot partnerības ar pētniecības centriem, dažkārt ar ražotāju organizāciju apvienību starpniecību. Polijā organizācijas norādīja, ka, viņuprāt, tām būs grūtības izpildīt šo prasību, jo tām nav nodibinātas partnerības ar pētniecības centriem.

85 Turklāt 2 % no darbības programmas budžeta var būt ievērojama summa lielas organizācijas gadījumā vai ļoti neliela summa mazākas organizācijas gadījumā. Dalībvalstīs, kurās nav apvienību un ir maz aktīvu organizāciju, piemēram, Polijā, pētniecībai atvēlētie līdzekļi, visticamāk, nebūs pietiekami, lai finansētu nozīmīgus pētniecības pasākumus. Ņemot vērā to, ka dažas organizācijas vienkārši pārstrukturēs savus izdevumus, nevis tos palielinās, šādu obligāto izdevumu ietekme uz pētniecību, visticamāk, būs neliela.

86 Tādu obligāto izdevumu kā “vide” un “pētniecība” iekļaušana ir atkāpe no loģikas, kas ir pamatā ES atbalstam ražotāju organizācijām. Tas ierobežo ražotāju organizāciju iespējas izstrādāt savu stratēģiju, apgrūtina to darbības programmu izstrādi un ievieš uz ieguldījumiem balstītas prasības (izdevumus) politikā, kas ir orientēta uz rezultātiem.

87 Komisijas priekšlikumā par KLP 2028.–2034. gadam ir risināti daži no iepriekš minētajiem jautājumiem. Tā ierosina atcelt minimālās izdevumu prasības, kas ieviestas 2021. gadā. Tomēr tajā ir ierosināti arī jauni elementi, kas varētu radīt vēl lielākas atšķirības tajā, kā dalībvalstis īsteno ES atbalstu ražotāju organizācijām. Priekšlikumā ir noteikts obligāts minimālais valsts finansējuma apjoms 30 % apmērā — kas iepriekš nepastāvēja —, kā arī trīs maksimālās līdzfinansējuma likmes: 75 % (tā vietā, lai izmantotu pašreizējo standarta likmi 50 %), 95 % (paaudžu nomaiņai, pētniecībai un inovācijām, riska pārvaldībai, videi un klimatam) un 100 % (ražas nenovākšanai un izņemšanai no tirgus).

88 Ierosinātās līdzfinansējuma likmes ir ievērojami augstākas nekā pašreizējās likmes, kas dalību varētu padarīt pievilcīgāku, lai gan atbalsta maksimālā robeža joprojām tiktu piemērota. Tomēr tās ir maksimālās likmes, ko nosaka dalībvalstis, nenorādot, kāds varētu būt minimālais ES atbalsts un kā tas tiktu noteikts. Tas varētu izraisīt situāciju, kad vienus un tos pašus mērķus un pasākumus visā ES finansētu ar ievērojami atšķirīgām līdzfinansējuma likmēm, tādējādi vēl vairāk padziļinot atšķirības starp ražotāju organizācijām atkarībā no dalībvalsts, kurā tās atrodas. Risks, kas radītu “nevienlīdzīgus konkurences apstākļus lauksaimniekiem”, jau ir uzsvērts mūsu atzinumā par Komisijas priekšlikumu.

Šo ziņojumu 2026. gada 1. jūlija sēdē Luksemburgā pieņēma I apakšpalāta, kuru vada Revīzijas palātas locekle *Joëlle Elvinger*.

Revīzijas palātas vārdā –

Tony Murphy
priekssēdētājs

Pielikumi

I pielikums. Par revīziju

Sadrumstalota nozare, kuru ar ES atbalstu vēlas konsolidēt

01 Ņemot vērā, ka ES ir aptuveni 2 miljoni lauku saimniecību, kuru vidējais platības lielums ir 2,4 ha[1], ES augļu un dārzeņu ražošana ir neliela mēroga un sadrumstalota. Šajā nozarē tiek izmantotas dažādas audzēšanas metodes (augļu dārzi, siltumnīcas, atklāti lauki), un katrai no tām ir savi ierobežojumi. Svaigi lauksaimniecības produkti ir sezonāli un tie ātri bojājas, kas pastiprina nevienlīdzību darījumu sarunās un rada ražotājiem strukturālus šķēršļus. Ražotāju grupas ir izveidojušās kā atbilde uz arvien pieaugošo koncentrāciju mazumtirdzniecības nozarē. ES 1996. gadā ieviesa atbalsta shēmu, lai veicinātu turpmāku sadarbību un piegādes grupu darbību, piešķirot finansiālu atbalstu "atzītām" ražotāju organizācijām ar mērķi nostiprināt to pozīcijas tirgū (***1. attēls***).

[1] *Eurostat*, *Farms and hectares by crops, utilised agricultural area, economic size of the farm and NUTS 2 region*, [ef_lus_allcrops].

1. attēls | ES atbalsta politikas ražotāju organizācijām pamatojums

Atsevišķi ražotāji
Sākumpunkts

Problēmas

Augļu un dārzeņu nozare ir sadrumstalota, un ražotāji nav konkurētspējīgi

Ražotāju saimniecības ir mazas un ražošana ir sadrumstalota	Ražošanas izmaksas ietekmē vides faktori (enerģija/ūdens)	Ražošana ne vienmēr ir pielāgota tirgus vajadzībām (apjoms/kvalitāte)	Ražotājiem ir maz iespēju aizstāvēt savas intereses sarunās ar lieliem pircējiem	Ražotāju ienākumi ir zemi

Vajadzības

Pielāgoties tirgum: pielāgot apjomus un kvalitāti	**Uzlabot sarunu pozīcijas:** koncentrēt piedāvājumu, lai sarunas risinātu no izdevīgākas pozīcijas	**Palielināt ienākumus:** samazināt ražošanas izmaksas, palielināt apgrozījumu

Risinājums

Ražotāju organizācijas

Plānot ražošanu, lai pielāgotos tirgum	**Kopīgi ieguldījumi** un **līdzfinansējums**, lai samazinātu ražošanas izmaksas	**Veicināt sertifikāciju un augstākās kvalitātes šķirnes**, lai iegūtu labākas cenas	**Kopīgi pārdot produkciju**, lai uzlabotu spēju aizstāvēt savas intereses

Ražotāji ir **konkurētspējīgāki** un **rentablāki**

Avots: ERP.

02 Saskaņā ar ES tiesību aktiem dalībvalstis atzīst organizācijas, kas atbilst tādiem kritērijiem kā minimālais biedru skaits, demokrātisks iekšējais lēmumu pieņemšanas process un tirgū laistās produkcijas minimālā vērtība (tirgū pārdotās kopīgās produkcijas vērtība). Atzīšana ļauj ražotāju organizācijām saņemt ES finansējumu, izmantojot daudzgadu darbības programmas, kuru mērķis ir uzlabot konkurētspēju un palielināt to biedru ienākumus, nodrošinot augstākas un stabilākas cenas. ES finansiālais atbalsts tiek aprēķināts kā procentuālā daļa no organizācijas realizētās produkcijas vērtības, tādējādi tas ir uz rezultātiem vērsts atbalsts — viens no nedaudzajiem ES atbalsta veidiem, kas ir atkarīgs no snieguma.

03 Atbalsts tiek sniegts kā līdzfinansējums, un darbības programmas tiek finansētas no ražotāju iemaksām un ES finansējuma. Tas nodrošina, ka ražotāju organizācijas un to biedri joprojām ir atbildīgi par saviem investīciju lēmumiem, savukārt daudzgadu satvars veicina stratēģisko plānošanu, kas saskaņota ar vidēja termiņa un ilgtermiņa mērķiem.

04 Ražotāju organizācijas, kas iesniedz darbības programmas, tiek definētas kā "aktīvas". Ne visas atzītās organizācijas īsteno šīs programmas, un dažas saglabā savu atzīšanu, lai piedalītos citās ES politikas jomās vai arī tādēļ, ka tas sniedz komerciālas priekšrocības. Dalībvalstu vidū pastāv būtiskas atšķirības attiecībā uz ražotāju organizāciju skaitu un lielumu, kā arī saņemto ES atbalsta apjomu (***1. tabula***). Aptuveni 75 % no ES finansējuma ir koncentrēti trīs dalībvalstīs – Spānijā, Itālijā un Francijā –, kurās ir vislielākais ražotāju organizāciju skaits.

1. tabula | Ražotāju organizācijas – svarīgākā informācija (2022. gads)

Dalībvalsts	Ražotāju organizāciju skaits	Ražotāju organizāciju pārdotā produkcija (EUR)	Vidējā tirgū laistās produkcijas vērtība uz vienu organizāciju (EUR)	Aktīvo ražotāju organizāciju īpatsvars	Vidējais ES atbalsts katrai aktīvai organizācijai (EUR)
Spānija	513	9 373 470 196	18 271 872	99 %	568 910
Itālija	299	8 980 714 756	30 035 835	96 %	880 560
Francija	195	4 129 884 731	21 178 896	88 %	743 204
Polija	163	595 377 983	3 652 626	9 %	291 545
Grieķija	123	356 866 806	2 901 356	74 %	110 931
Portugāle	54	551 469 706	10 212 402	74 %	321 392
Ungārija	51	216 180 926	4 238 842	63 %	136 972
Vācija	17	Nav datu	Nav datu	47 %	6 320 110
Rumānija	23	151 463 125	6 585 353	26 %	216 028
Čehija	18	188 329 412	10 462 745	100 %	297 127
Beļģija	14	1 449 629 612	103 544 972	93 %	4 391 343
Bulgārija	15	10 229 992	681 999	13 %	48 719
Nīderlande	9	2 693 516 334	299 279 593	78 %	4 056 161
Austrija	8	241 110 733	30 138 842	100 %	772 080
Horvātija	4	7 708 024	1 927 006	50 %	31 246
Kipra	6	23 367 062	3 894 510	83 %	60 135
Slovākija	6	86 500 775	14 416 796	100 %	495 133
Īrija	5	168 586 476	33 717 295	100 %	1 514 520
Latvija	5	26 585 481	5 317 096	100 %	156 978
Zviedrija	3	133 067 481	44 355 827	Nav paziņots	Nav paziņots
Somija	4	110 457 237	27 614 309	75 %	1 242 736
Dānija	2	235 121 112	117 560 556	100 %	3 599 560
Lietuva	2	24 681 225	12 340 613	100 %	479 037
Slovēnija	1	993 662	993 662	Nav paziņots	Nav paziņots
Igaunija	0	-	-	0 %	-
Luksemburga	0	-	-	0 %	-
Malta	0	-	-	0 %	-
Kopā	**1540**	**29 755 312 847**	**19 321 632**	**41 %**	**710 114**

Avots: ERP, pamatojoties uz Komisijas datiem.

ES politikas satvars

05 Pirmā ES regula, ar ko izveido atbalsta sistēmu ražotāju organizācijām, tika pieņemta 1996. gadā. Pēc trīsdesmit gadiem šīs politikas pamatā esošais loģiskais pamatojums, proti, piedāvājuma apvienošana, reaģējot uz pieaugošo koncentrāciju pieprasījuma pusē, joprojām ir gandrīz nemainīgs. Darbības programmu galvenie mērķi joprojām ir nemainīgi: plānot un palielināt ražošanas vērtību, lai apmierinātu tirgus pieprasījumu gan kvalitātes, gan kvantitātes ziņā, vienlaikus nodrošinot videi draudzīgas ražošanas metodes. Ražotāju organizācijas galvenais uzdevums joprojām ir nodrošināt tās biedru produkcijas komercializāciju.

06 Ar secīgiem tiesību aktiem ir atjaunināts tiesiskais regulējums, tajos ir saglabāta sākotnējā nozares problēmu analīze un politikas mērķi, taču ir pielāgoti īstenošanas instrumenti. ***III pielikumā*** ir apkopotas galvenās izmaiņas tiesiskajā regulējumā.

Lomas un atbildība

07 Komisija (Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāts) iezīmē vispārējos pamatprincipus ražotāju organizācijām, savukārt dalībvalstis nosaka kritērijus un prioritātes, kas atbilst politikas mērķiem un viņu valstu stratēģijām. ***2. attēlā*** ir sīkāk parādītas Komisijas un dalībvalstu funkcijas.

2. attēls | Komisija un valstu iestādes: lomas un atbildība

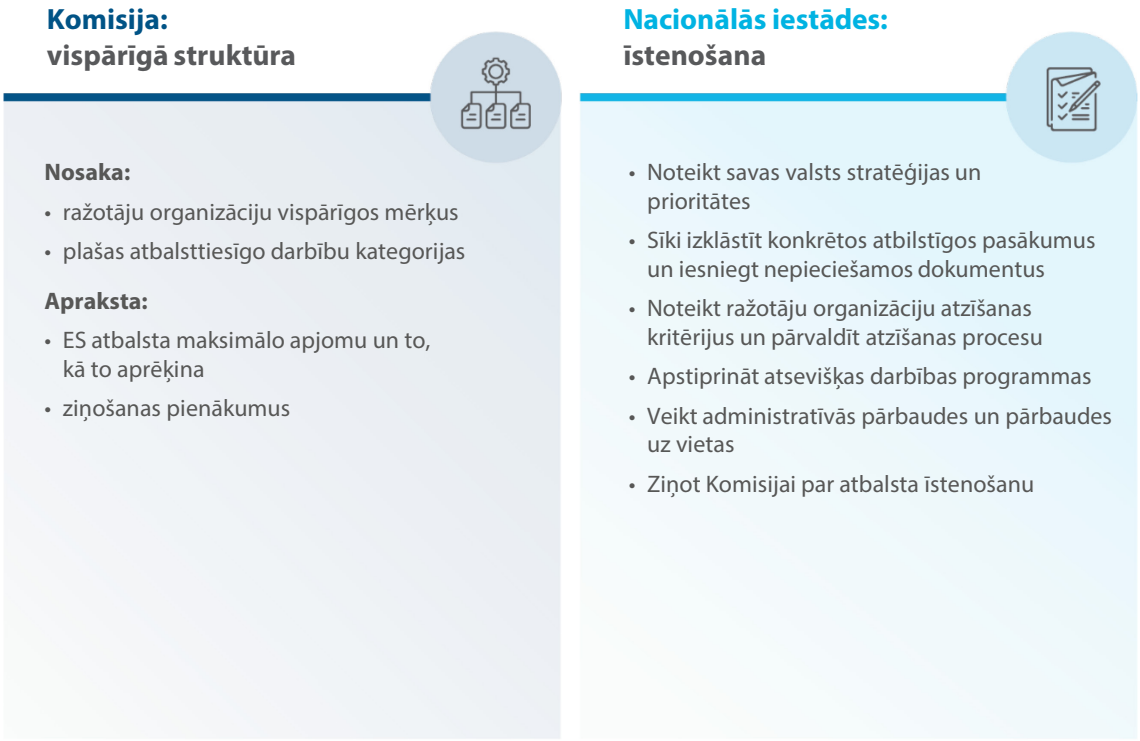

Avots: ERP.

Revīzijas tvērums un pieeja

08 Šīs revīzijas mērķis ir novērtēt, vai ES atbalsts augļu un dārzeņu ražotāju organizācijām ir sekmīgi palielinājis ražotāju konkurētspēju un ražotāju organizāciju pievilcību. Konkrēti, mēs pārbaudījām, vai:

- ražotāju organizāciju biedru rentabilitāte bija uzlabojusies;
- ir palielinājusies ražotāju organizāciju biedru spēja aizstāvēt savas intereses;
- ES atbalsts ir nodrošinājis līdzdalības organizācijā ilgtspējīgu pieaugumu;
- dalībvalstu politikas lēmumi ir ietekmējuši ražotāju organizācijas biedra statusa pievilcību; un
- Komisijas politikas pārvaldība ir atrisinājusi nozares galvenās problēmas.

09 Šī revīzija veicinās notiekošās diskusijas par lauksaimnieku vietu vērtības ķēdē un viņu ienākumu līmeni. Tā arī sniegs ieguldījumu gaidāmajās sarunās par daudzgadu finanšu shēmu 2028.–2034. gadam.

10 Revīzijā galvenā uzmanība pievērsta ražotāju organizāciju darbībai laikposmā no 2015. līdz 2024. gadam, izvērtēts, kā Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāts ir pārvaldījis šo politiku, kā arī sīkāk izvērtētas četras dalībvalstis – Spānija, Francija, Itālija un Polija. Mēs izvēlējāmies šīs dalībvalstis, izmantojot svērtus kritērijus: nozīmīgumu (kopējie ES izdevumi, 30 %), reprezentativitāti (atzīto ražotāju organizāciju skaits, 40 %; augļu un dārzeņu ražotāju organizāciju īpatsvars starp visām konkrētās dalībvalsts ražotāju organizācijām, 20 %) un augļu un dārzeņu nozares koncentrāciju (vidējais atbalsts uz vienu ražotāju organizāciju, 10 %). ***3. attēlā*** ir parādīts, kā mēs ieguvām pierādījumus. Sīkāka informācija par mūsu izlasē iekļautajām ražotāju organizācijām ir sniegta ***II pielikumā***. Lai sniegtu plašāku pārskatu par tendencēm nozarē, tika izmantoti, ja vien tie bija pieejami un būtiski, dati par laikposmu no 2010. gada.

3. attēls | Paveiktais revīzijas darbs

Mēs caurskatījām

- Ar ražotāju organizācijām no 1996. gada saistītos ES tiesību aktus
- Dalībvalstu sagatavotos novērtējuma ziņojumus par 2013.–2018. gada plānošanas periodu

Mēs analizējām

- 57 ražotāju organizāciju un 5 ražotāju organizāciju apvienību darbības programmas, kas iesniegtas laikposmā no 2015. gada līdz 2024. gadam
- Komisijas datus par ražotāju organizācijām
- Eurostat datus par augļu un dārzeņu nozari

Mēs iztaujājām

- Spānijas, Francijas, Itālijas un Polijas ministrijas un maksājumu aģentūras
- Vadību un ražotājus no 19 ražotāju organizācijām/ražotāju organizāciju apvienībām
- Komisijas Lauksaimniecības ģenerāldirektorāts

Mēs veicām revīziju

- **Padziļināti:** Spānijā, Francijā, Itālijā, Polijā
- **Izmantojot novērtējuma ziņojumus:** Beļģijā, Čehijā, Vācijā, Nīderlandē

Avots: ERP.

11 Mūsu revīzijas metodika atbilst Starptautiskās Augstāko revīzijas iestāžu organizācijas (INTOSAI) izdotajiem starptautiskajiem revīzijas standartiem.

II pielikums. Revidētās ražotāju organizācijas

01 Mūsu revīzija aptvēra 57 ražotāju organizācijas un 5 ražotāju organizāciju apvienības četrās dalībvalstīs. Šī izlase netika veidota, lai būtu statistiski reprezentatīva, bet gan lai aptvertu visus ražotāju organizāciju veidus, ņemot vērā to juridisko statusu (biedrības, pārnacionālas organizācijas), ražošanas apjomu un biedru skaitu.

02 No 62 aptvertajām organizācijām 40 tika atlasītas tieši revīzijai: 11 Polijā (visas aktīvās organizācijas valstī), 10 Spānijā un Itālijā un 9 Francijā. Attiecībā uz pārējām 22 organizācijām mēs veicām uz dokumentiem balstītu pārbaudi, pamatojoties uz revīzijas materiāliem, kas tika savākti iepriekšējās revīzijās, kuras tika veiktas laikposmā no 2015. līdz 2024. gadam. Kopumā mēs izskatījām 100 darbības programmas no dažādiem finansēšanas periodiem.

03 Lielākā daļa mūsu izlasē iekļauto organizāciju bija "vienkāršas" ražotāju organizācijas. ES ir maz ražotāju organizāciju apvienību, un līdz ar to tās pārstāv arī nelielu daļu no mūsu izlasē iekļautajām organizācijām (*1. attēls*). Mūsu izlasē iekļautās piecas apvienības atradās Francijā un Itālijā.

1. attēls | Revīzijā tika aptverti visi ražotāju organizāciju veidi

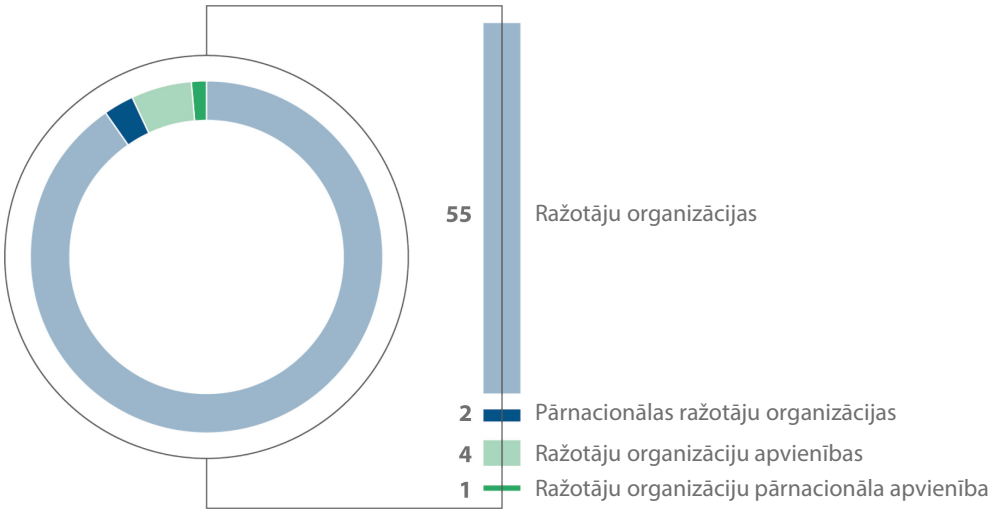

Avots: ERP.

04 Mūsu izlasē iekļautās organizācijas pārstāvēja ļoti daudzveidīgu produktu klāstu. Dažām organizācijām bija tikai viens ražošanas veids (piemēram, tikai tomāti vai tikai āboli), bet lielākajai daļai no tām bija vairāk nekā trīs produktu veidi (*2. attēls*).

2. attēls | Lielākajā daļā organizāciju bija vairāk nekā trīs produktu veidi

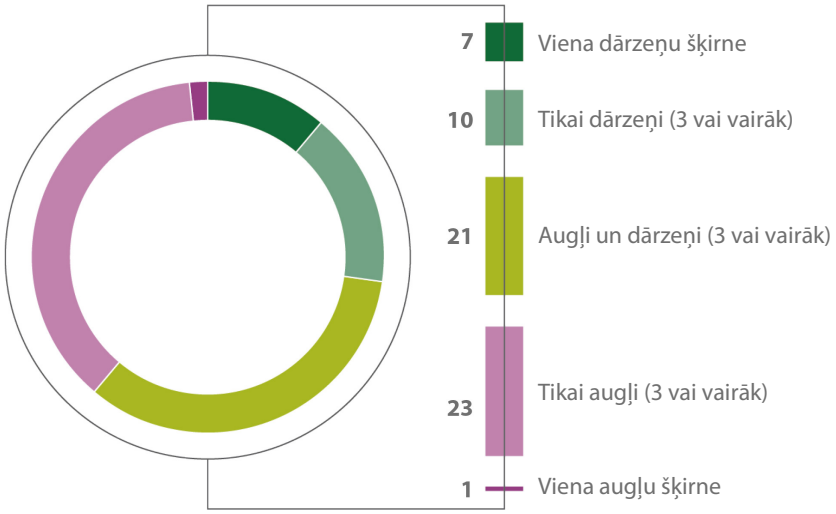

Avots: ERP.

05 No 40 organizācijām, kas tika īpaši atlasītas šai revīzijai, mēs izvēlējāmies visdažādākā lieluma organizācijas. Pārējās 22 organizācijas tika izvēlētas saskaņā ar atlases metodiku, kas tika izmantota attiecīgajās revīzijās. Kopējā izlasē lielāko organizāciju realizētā produkcija pārsniedza 250 miljonus EUR, savukārt mazāko organizāciju realizētā produkcija svārstījās no 1 miljona līdz 5 miljoniem EUR. Lielākā daļa ražotāju organizāciju ES ir mazas (56. punkts), un tā tas ir arī mūsu izlasē (***3. attēls***).

3. attēls | Lielākajai daļai mūsu izlasē iekļauto organizāciju pārdošanas apjoms bija mazāks par 25 miljoniem EUR

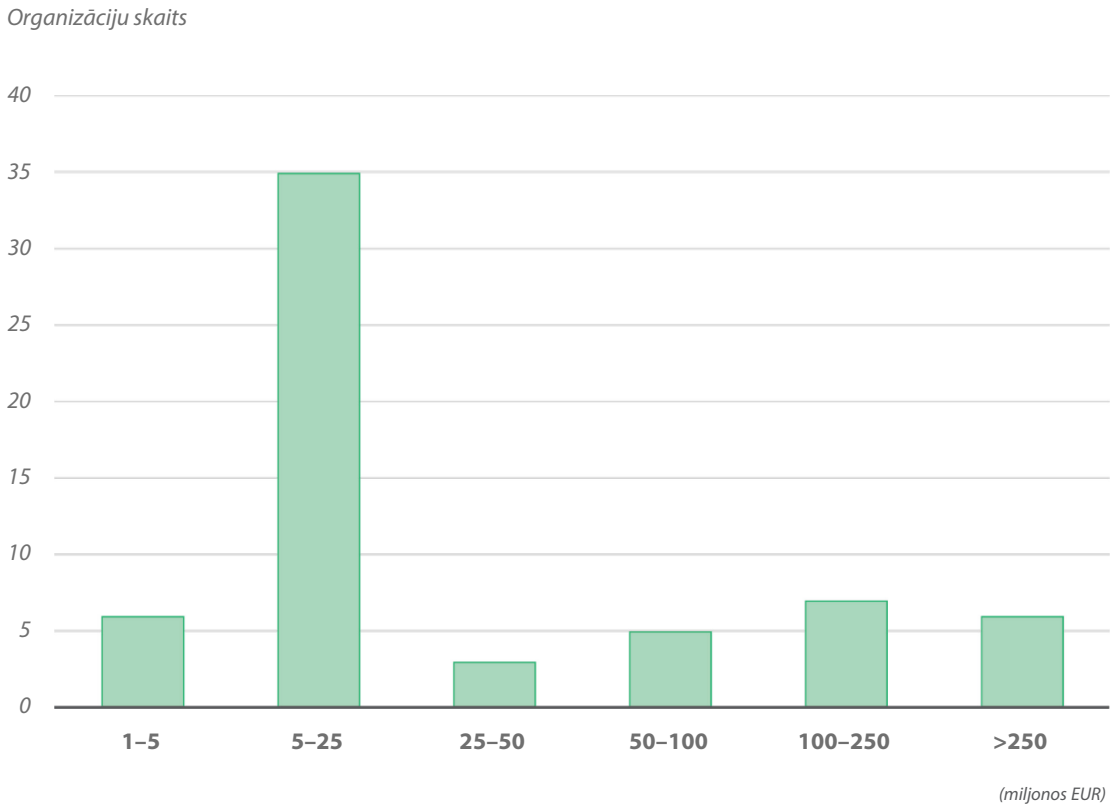

Avots: ERP.

06 Izvēloties ražotāju organizācijas šai revīzijai, netika ņemts vērā organizācijas biedru skaits, un tas netika ņemts vērā arī, izvēloties organizācijas citām revīzijām. Tomēr šis 62 organizāciju izlases kopums aptver ļoti dažādas organizācijas biedru sastāva ziņā (***4. attēls***). Dažas no lielākajām organizācijām ir ražotāju organizāciju apvienības – to biedru skaits atbilst katras apvienībā ietilpstošās organizācijas biedru skaita summai. Lielākā daļa mūsu izlasē iekļauto organizāciju ir mazas, taču tas atbilst vispārējam sadalījumam Eiropas Savienībā (56. punkts).

4. attēls | Pusei no mūsu izlasē iekļautajām organizācijām ir mazāk nekā 50 biedru

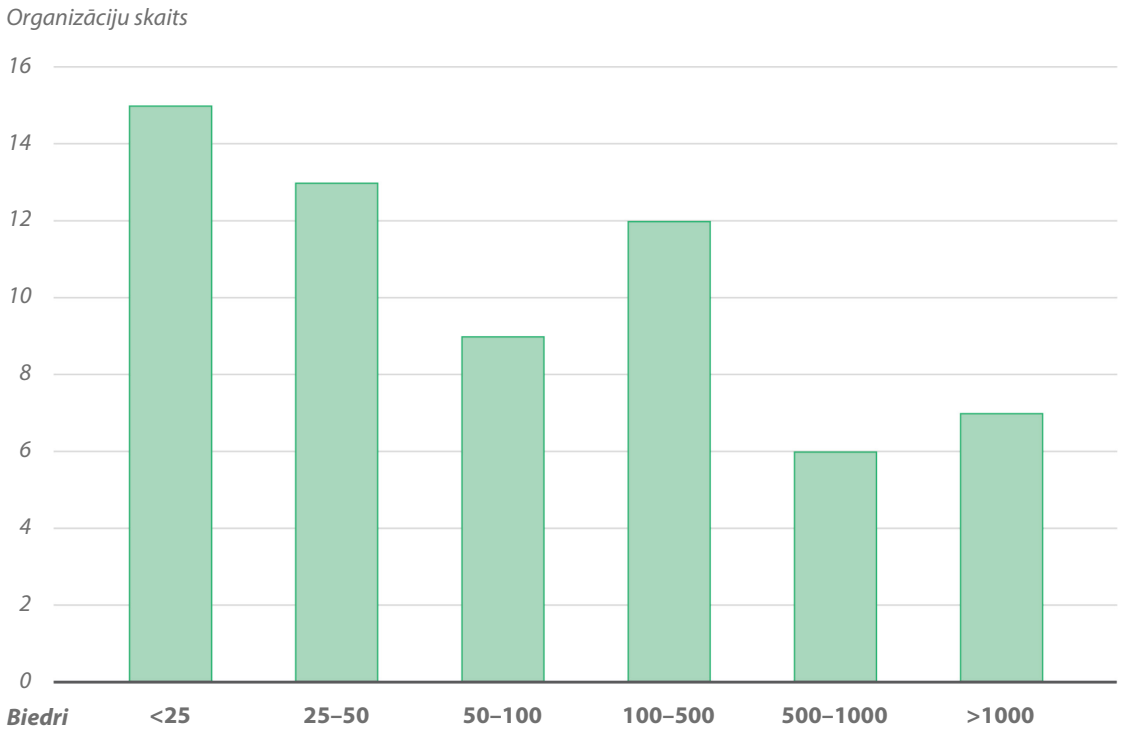

Avots: ERP.

III pielikums. Izmaiņas tiesiskajā regulējumā

Attiecīgie jautājumi un politikas mērķi kopš 1996. gada nav būtiski mainījušies.

1. tabula | Problēmas, ar kurām saskaras augļu un dārzeņu nozare, joprojām ir aktuālas

	1996.–2006. gads	2007.–2012. gads	2013.–2022. gads	2023.–2027. gads
Piemērojamā regula	***2200/1996***	***1182/2007***	***891/2017***	
Problēma	Aizvien lielāka pieprasījuma koncentrācija			
Risinājums	Ražotāju organizācijas ir kopējā tirgus organizācijas pamatelementi	Ražotāju organizācijas ir galvenie dalībnieki augļu un dārzeņu nozarē	Ražotāju organizāciju un to apvienību darbības veicināšana	
Līdzekļi	Piedāvājuma grupēšana vairāk nekā jebkad agrāk ir ekonomiska nepieciešamība	Piedāvājuma grupēšana **joprojām** ir ekonomiska nepieciešamība		
Mērķis	Nostiprināt ražotāju pozīcijas tirgū	Nostiprināt ražotāju pozīcijas tirgū	Nostiprināt augļu un dārzeņu ražotāju spēju aizstāvēt savas intereses Veicināt taisnīgāku pievienotās vērtības sadali visā piegādes ķēdē	

2. tabula | Ražotāju organizāciju galvenā darbības joma un būtiskākās darbības paliek nemainīgas

	1996.–2006. gads	2007.–2012. gads	2013.–2022. un 2023.–2027. gads
Piemērojamā regula	***1432/2003***	***543/2011***	***1308/2013 – 891/2017***
Ražotāju organizācijas galvenā darbības joma	Organizācijas biedru produktu tirdzniecība	Piegādes un tirdzniecības koncentrācija	Piegādes koncentrācija un organizācijas biedru produktu laišana tirgū
Ražotāju organizāciju rīcībā vajadzētu būt personālam, infrastruktūrai un aprīkojumam, kas nepieciešams, lai nodrošinātu to pamatdarbību	Zināšanas par savu biedru produkciju Organizācijas biedru produkcijas šķirošana, uzglabāšana un iepakošana Komerciālā un budžeta pārvaldība Centralizēta grāmatvedības un rēķinu sagatavošanas sistēma	Zināšanas par savu biedru produkciju Organizācijas biedru produkcijas vākšana, šķirošana, uzglabāšana un iepakošana Komerciālā un budžeta pārvaldība Centralizēta grāmatvedības un rēķinu sagatavošanas sistēma	Zināšanas par savu biedru produkciju Organizācijas biedru produkcijas vākšana, šķirošana, uzglabāšana un iepakošana **biedru produkcijas tirgvedība** Komerciālā un budžeta pārvaldība Centralizēta, uz izmaksām balstīta grāmatvedības un rēķinu sagatavošanas sistēma

3. tabula | Darbības programmas mērķi ir bijuši stabili 30 gadus

1996.–2006. gads	2007.–2012. gads	2013.–2022. gads	2023.–2027. gads
2200/1996 (15. pants)	***1182/2007 (9. pants)***	***1308/2013 (33. pants)***	***2115/2021 (50. pants)***
a) ietver vairākus no 11. panta 1. punkta b) apakšpunktā minētajiem mērķiem un citus, ieskaitot produktu kvalitātes uzlabošanu, produktu komercvērtības palielināšanu, uz patērētājiem mērķētu produktu reklamēšanu, bioloģiski ražotu produktu līniju radīšanu, integrētās ražošanas vai citu ražošanas metožu reklamēšanu, ņemot vērā vidi un no tirgus izņemamo produktu samazināšanu b) ietver ražotāju organizācijas biedru rīcību, lai attīstītu videi draudzīgu tehnisku paņēmienu izmantošanu attiecībā uz audzēšanas praksi un atkritumu apsaimniekošanu (..)	a) ražošanas plānošana b) produkcijas kvalitātes uzlabošana c) produktu komercvērtības paaugstināšana d) svaigu vai pārstrādātu produktu patēriņa veicināšana e) vides aizsardzības pasākumi un videi labvēlīgas ražošanas metodes, tostarp bioloģiskā lauksaimniecība f) krīžu novēršana un pārvarēšana	a) darbības programmas augļu un dārzeņu nozarē ilgst vismaz trīs gadus un ne vairāk kā piecus gadus b) svaigu vai pārstrādātu produktu kvalitātes uzlabošana c) produktu komercvērtības paaugstināšana d) svaigu vai pārstrādātu produktu patēriņa veicināšana e) svaigu vai pārstrādātu produktu noieta veicināšana f) krīžu novēršana un pārvarēšana	a) ražošanas plānošana un organizēšana, ražošanas pielāgošana pieprasījumam (..) b) preču piedāvājuma koncentrācija un laišana tirgū (..) c) vidēja termiņa un ilgtermiņa konkurētspējas uzlabošana (..) d) ilgtspējīgu ražošanas metožu izpēte un attīstība, (..) e) veicināt, izstrādāt un ieviest: i) ražošanas metodes un paņēmienus, kas ir vidi saudzējoši ii) pret kaitēkļiem un slimībām noturīgas ražošanas metodes iii) dzīvnieku veselību un labturību (..) iv) atkritumu daudzuma samazināšanu un blakusproduktu videi nekaitīgu izmantošanu un apsaimniekošanu (..) v) bioloģiskās daudzveidības aizsardzību un veicināšanu un dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu (..) f) ieguldījums klimata pārmaiņu mazināšanā un pielāgošanās tām (..) g) produktu komerciālās vērtības un kvalitātes paaugstināšana (..) h) produktu popularizēšana un mārketings (..) i) augļu un dārzeņu nozares produktu patēriņa palielināšana (..) j) riska novēršana un riska pārvaldība (..) k) nodarbinātības apstākļu uzlabošana un darba devēju pienākumu izpildes nodrošināšana (..)

4. tabula | Dalībvalstīm ir rīcības brīvība attiecībā uz atzīšanas kritērijiem

	1996.–2006. gads	2007.–2012. gads	2013.–2022. un 2023.–2027. gads	
Piemērojamā regula	***1432/2003 un 2200/1996***	***1182/2007***	***1308/2013***	***891/2017***
Minimālais biedru skaits	5 locekļi	Dalībvalstu atbildība		
Tirgojamās produkcijas minimālā vērtība	100 000 EUR			
Ražotājiem visu produkciju vajadzētu pārdot ar ražotāju organizācijas starpniecību	Ir iespējama atkāpe, ne vairāk kā **25 %**	Atkāpe **atstāta dalībvalstu ziņā**, bet ne mazāk kā **10 %**		Atkāpe atstāta dalībvalstu ziņā, bet ne vairāk kā **25 %** **(40 %, ja tas ir bioloģisks produkts)**

Lielāka sarežģītība atbalsta un tā maksimālā apjoma aprēķināšanā

5. tabula | ES atbalsta maksimālā apjoma noteikšanas noteikumu sarežģītības palielināšanās

1996.–2006. gads	2007.–2012. gads	2013.–2022. un 2023.–2027. gads	
2200/1996 (15. pants)	***1182/2007***	***1308/2013 (34. pants)***	***2115/2021 (52. pants)***
4 % no tirgū laistās produkcijas vērtības (jeb VMP) **4,5 %, sākot no 1999. gada**	**4,1 % no VMP** Ražotāju organizācija: 4,6 %, ar nosacījumu, ka summa, kas pārsniedz 4,1 %, tiek izmantota vienīgi krīzes novēršanas un pārvaldības pasākumiem	**4,1 % no VMP** Ražotāju organizācija: 4,6 %, ar nosacījumu, ka summa, kas pārsniedz 4,1 %, tiek izmantota vienīgi krīzes novēršanas un pārvaldības pasākumiem Ražotāju organizāciju apvienības: **4,7 %**, ar nosacījumu, ka summa, kas pārsniedz 4,1 %, tiek izmantota vienīgi **krīzes novēršanas un pārvaldības pasākumiem**	**Ražotāju organizācija: 4,1 % no VMP** **Ražotāju organizāciju apvienības: 4,5 % no VMP** **Pārnacionāla ražotāju organizācija vai ražotāju organizāciju apvienība: 5 %** + 0,5 % ar noteikumu, ka summu, kas pārsniedz attiecīgo procentuālo daļu, izmanto vienai vai vairākām intervencēm, kas saistītas ar **pētniecību, vidi, klimatu, noieta veicināšanu, augļu un dārzeņu patēriņa pieaugumu un krīzi**

6. tabula | Noteikumu par līdzfinansējuma likmēm pieaugošā sarežģītība

1996.–2006. gads	2007.–2012. gads	2013.–2022. un 2023.–2027. gads	
2200/1996 (15. pants)	*1182/2007 (10. pants)*	*1308/2013 (34. pants)*	*2115/2021 (52. pants)*
Pamatlikme: 50 % no izdevumiem			
60 % no izdevumiem, ja: iesniegusi ražotāju organizācija no dalībvalsts, kurā līdzdalības līmenis organizācijā ir **zemāks par 15 %**	**60 % no izdevumiem, ja:** ● pārnacionālus pasākumus īsteno ražotāju organizācija ● darbības tiek īstenotas starpnozaru līmenī ● tā ir bioloģiska ražošana ● **dalībvalstis, kas pievienojās ES pēc 2004. gada** ● pirmā darbības programma tika īstenota pēc apvienošanās ● ražotāju organizācijas pirmās darbības programmas ražotāju organizāciju apvienības ● iesniegusi ražotāju organizācija no dalībvalsts, kurā līdzdalības līmenis organizācijā ir **zemāks par 20 %** ● attālāks reģions ● **ietver pasākumus, lai veicinātu augļu un dārzeņu patēriņu bērniem**	**60 % no izdevumiem, ja:** ● ražotāju organizācijas īsteno pārnacionālus pasākumus ● darbības tiek īstenotas starpnozaru līmenī ● tā ir bioloģiska ražošana ● tā ir pirmā darbības programma pēc apvienošanās ● tā ir ražotāju organizāciju apvienības pirmā darbības programma ● iesniegusi ražotāju organizācija no dalībvalsts, kurā līdzdalības līmenis organizācijā ir **zemāks par 20 %** ● tas ir attālāks reģions	**60 % no izdevumiem** ● pārnacionālām darbībām attiecībā uz komercializāciju/tirgvedību; videi un klimatam, ko īsteno pārnacionālas ražotāju organizācijas ● starpnozaru līmenī īstenotiem pasākumiem ● bioloģiskai ražošanai ● pirmajai darbības programmai pēc apvienošanās ● **ražotāju organizācijas vai ražotāju organizāciju apvienības** pirmajai darbības programmai ● ja to iesniegusi ražotāju organizācija no dalībvalsts, kurā līdzdalības līmenis organizācijā ir **zemāks par 20 %** ● attālākam reģionam ● intervences pasākumiem, kas saistīti ar pētniecību, vidi, klimatu, augļu un dārzeņu patēriņa pieaugumu, krīzi
N/P			**80 % no izdevumiem, ja:** ● vairāk nekā 5 % izdevumu ir saistīti ar pētniecību ● vairāk nekā 20 % izdevumu ir saistīti ar vidi un klimatu
N/P	**100 % no izdevumiem,** kas saistīti ar izņemšanu no tirgus (bezmaksas izplatīšana)		**100 % izdevumiem**, kas saistīti ar: ● izņemšanu no tirgus (bezmaksas izplatīšana) ● darbībām, kas saistītas ar citu ražotāju organizāciju konsultēšanu

7. tabula | Augstākas prasības vides pasākumiem un pētniecībai

	1996.–2006. gads	2007.–2012. gads	2013.–2022. un 2023.–2027. gads	
Piemērojamā regula	***2200/1996 (15. pants)***	***1182/2007 (9. pants)***	***1308/2013 (33. pants)***	***2115/2021 (50. pants)***
Vide	Darbības programmās iekļauj pasākumus, lai veicinātu videi nekaitīgu tehnoloģiju izmantošanu **(bez kvantifikācijas)**	darbības programmās iekļauj **divus vai vairākus** vides pasākumus **vai arī** **vismaz 10 % no darbības programmu izdevumiem** attiecas uz vides pasākumiem		ietver **trīs vai vairākus pasākumus**, kas saistīti ar vidi un klimata pārmaiņām **un,** **vismaz 15 % izdevumu** attiecas uz intervencēm, kas ir saistītas ar šiem mērķiem
Pētniecība	N/P			**vismaz 2 % no izdevumiem** attiecas uz intervencēm, kas saistītas ar pētniecību

Saīsinājumi

Saīsinājums	Definīcija/Paskaidrojums
KLP	Kopējā lauksaimniecības politika
RO	Ražotāju organizācija
ROA	Ražotāju organizāciju apvienības
VMP	Tirgū laistās produkcijas vērtība

Glosārijs

Termins	Definīcija/paskaidrojums
Apvērstā izsole:	vairāksolīšanas sistēma, kur ražotāji nosaka sākotnējo prasīto cenu, kas laiku pa laikam tiek samazināta, līdz tiek atrasts pircējs.
Darbības programma:	lauksaimniecībā ražotāju organizācijas izstrādāts daudzgadu darba plāns, kura mērķis ir sasniegt ES tiesību aktos noteiktos mērķus, un kurā ir izklāstītas investīcijas un pasākumi ES līdzfinansējumam.
Integrētā ražošana:	lauku saimniecību pārvaldības sistēmas mērķis bija ilgtermiņā panākt gan ekonomisko dzīvotspēju, gan vidisko ilgtspēju.
Līdzdalības rādītājs organizācijā:	rādītājs, ko Komisija izmanto, lai izmērītu ražotāju organizācijas tirgus daļu konkrētā lauksaimniecības nozarē.
Ražotāju organizācija:	pārtikas ražotāju grupa, kas kolektīvi pārdod produkciju, plāno kopīgus pasākumus un tiecas uzlabot ražotāju stāvokli tirgū.
Vērtības ķēde:	visas veiktās darbības, lai piegādātu bioloģiskos produktus galapatērētājam, tostarp ražošana, pārstrāde, izplatīšana un mazumtirdzniecība.

Komisijas atbildes

https://www.eca.europa.eu/lv/publications/SR-2026–22

Laika grafiks

https://www.eca.europa.eu/lv/publications/SR-2026–22

Revīzijas darba grupa

ERP īpašajos ziņojumos tiek atspoguļoti rezultāti, kas iegūti, revidējot ES politikas jomas un programmas vai ar pārvaldību saistītus jautājumus konkrētās budžeta jomās. ERP atlasa un izstrādā šos revīzijas uzdevumus tā, lai tiem būtu pēc iespējas lielāka ietekme, proti, tiek ņemti vērā riski, kam pakļauta lietderība vai atbilstība, attiecīgo ienākumu vai izdevumu apjoms, paredzamie notikumi, kā arī politiskās un sabiedrības intereses.

Šo lietderības revīziju veica ERP locekles *Joëlle Elvinger* vadītā I apakšpalāta "Dabas resursu ilgtspējīga izmantošana". Revīziju vadīja Eiropas Revīzijas palātas locekle *Keit Pentus-Rosimannus*, kurai palīdzēja privātkancelejas vadītāja *Annikky Lamp* un privātkancelejas atašejs *Daria Bochnar*; galvenais vadītājs *James McQuade*; darba grupas vadītāja *Marion Kilhoffer*; darba grupas vadītājas vietniece *Servane De Becdelievre*; revidenti *Federica Di Marcantonio*, *Xavier Ignasi Farrero Gonzalez*, *Monika Urszula Gruszeczka-Jasinska* un *Jaroslaw Smigiel*. Lingvistisko atbalstu sniedza Laura McMillan. Grafisko atbalstu sniedza *Dunja Weibel*.

No kreisās uz labo: Federica Di Marcantonio, James McQuade, Keit Pentus-Rosimannus, Marion Kilhoffer, Servane De Becdelievre, Daria Bochnar.

AUTORTIESĪBAS

© Eiropas Savienība, 2026.

Eiropas Revīzijas palātas (ERP) atkalizmantošanas politiku nosaka ar ERP Lēmumu Nr. 6–2019 par atvērto datu politiku un dokumentu atkalizmantošanu.

Ja vien nav norādīts citādi (piemēram, individuālās autortiesību norādēs), ERP saturs, kurš pieder ES, ir licencēts saskaņā ar šādu starptautisku licenci: *Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) licence*. Tādējādi atkalizmantošana parasti ir atļauta, ja tiek sniegtas pienācīgas atsauces un norādītas visas izmaiņas. ERP satura atkalizmantošana nedrīkst sagrozīt tā sākotnējo nozīmi vai jēgu. ERP nav atbildīga par atkalizmantošanas sekām.

Jāsaņem papildu atļauja, ja konkrētā saturā attēlotas identificējamas privātpersonas, piemēram, ERP darbinieku fotoattēlos, vai ja tas ietver trešās personas darbu.

Ja šāda atļauja ir saņemta, tā atceļ un aizstāj iepriekš minēto vispārējo atļauju un skaidri norāda uz visiem izmantošanas ierobežojumiem.

Lai izmantotu vai reproducētu saturu, kas nepieder ES, var būt nepieciešams prasīt atļauju tieši autortiesību īpašniekiem.

Vāka foto: © Eiropas Savienība *Avots*: Eiropas Revīzijas palāta.

1. un 5. attēls, I pielikuma 2. attēls – ikonas ir izstrādātas, izmantojot resursus no vietnes Flaticon.com. © Freepik Company S.L. Visas tiesības aizsargātas.

1., 5., 7. attēls, I pielikuma 1. attēls – Ikonas ir izstrādātas, izmantojot resursus no vietnes © stock.adobe.com.

Programmatūra vai dokumenti, uz kuriem attiecas rūpnieciskā īpašuma tiesības, proti, patenti, preču zīmes, reģistrēti dizainparaugi, logotipi un nosaukumi, nav iekļauti ERP atkalizmantošanas politikā.

Eiropas Savienības iestāžu un struktūru tīmekļa vietnēs, kas izvietotas domēnā europa.eu, ir atrodamas saites uz trešo personu tīmekļa vietnēm. Tā kā ERP šīs vietnes nekontrolē, iesakām rūpīgi iepazīties ar to privātuma un autortiesību politiku.

ERP logotipa izmantošana

ERP logotipu nedrīkst izmantot bez ERP iepriekšējas piekrišanas.

HTML	ISBN 978-92-849-8027-7	ISSN 1977-5717	doi:10.2865/5947418	QJ-01-26-037-LV-Q
PDF	ISBN 978-92-849-8028-4	ISSN 1977-5717	doi:10.2865/3554657	QJ-01-26-037-LV-N

KĀ ATSAUKTIES

Eiropas Revīzijas palāta, Īpašais ziņojums 22/2026: “Ražotāju organizācijas augļu un dārzeņu nozarē – auglīga augsne konkurētspējai, ja to rūpīgi kopj”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2026.

ES augļu un dārzeņu ražotājiem arvien grūtāk ir tikt galā ar ekonomiskajām un vides problēmām un saglabāt konkurētspēju mainīgajā tirgū. Ražotāju organizācijas piedāvā potenciālu risinājumu: biedri var iegādāties aprīkojumu, pārdot savus ražojumus un kopīgi vienoties par labākām cenām. ES sniedz šīm organizācijām finansiālu atbalstu, lai tās varētu īstenot darbības programmas. Mēs izvērtējām, vai šis atbalsts uzlaboja ražotāju konkurētspēju un padarīja ražotāju organizācijas pievilcīgākas. Mēs konstatējām, ka ES atbalsts palīdz ražotāju organizācijām stiprināt to konkurētspēju, taču ne dalībvalstis, ne Komisija nepieliek pietiekamas pūles, lai veicinātu ražotāju pievienošanos šīm organizācijām. Mēs iesakām Komisijai atvieglot dalībvalstu politikas īstenošanas salīdzināšanu, sadarboties ar dalībvalstīm, lai uzlabotu ražotāju organizāciju pievilcīgumu, un vienkāršot piemērojamos finanšu noteikumus.

ERP īpašais ziņojums saskaņā ar LESD 287. panta 4. punkta otro daļu.

CURIA RATIONUM
EIROPAS REVĪZIJAS PALĀTA

Eiropas Savienības Publikāciju birojs

EIROPAS REVĪZIJAS PALĀTA
12, rue Alcide De Gasperi
1615 Luxembourg
LUXEMBOURG

Tālrunis: +352 4398-1

Uzziņām: eca.europa.eu/lv/contact
Tīmekļa vietne: eca.europa.eu
Sociālie mediji: @EUauditors